

FoU-rapport 2018

Innhold

Forord	5
1. FoU i NAV	6
1.1 Innledning	6
1.2 Organisering av FoU-arbeidet.....	6
2. Gjennomgang av FoU-aktiviteter i 2018	8
2.1 Finansiering av forskning	8
2.2 Formidling av kunnskap	9
2.3 Samarbeid med universitets- og høyskolemiljøer	10
3. Kunnskapsutvikling innenfor de tematiske satsingsområdene	11
3.1 Arbeidsinkludering	11
3.2 Arbeid og helse.....	12
3.3 Interaksjon med brukere.....	13
3.4 Innovasjon og læring.....	14
3.5 Avsluttede prosjekter.....	15
4. Analyser fra NAV	23
4.1 Analyser i Arbeid og velferd – NAVs analysetidsskrift	23
4.2 NAVs rapportserie	29
5. Planer for 2019	32

Forord

Kjære leser,

Denne rapporten beskriver NAVs FoU-aktiviteter i 2018.

NAV har gjennom de siste fem årene jobbet målrettet for å utvikle kunnskapsfunksjonen og styrke kunnskapsgrunnlaget på områder av strategisk betydning for virksomheten, i tråd med de overordnede føringene i *NAVs Kunnskapsstrategi* og *Langsiktig plan for FoU og evalueringer* i Arbeids- og velferdsforvaltningen. Satsingen synes og blir lagt merke til. Vi registrerer økende interesse fra forskere og forskningsmiljøer, også miljøer som ikke tidligere har forsket på NAV-relevante problemstillinger. Videre ser vi økt kvalitet og relevans i søknader både til våre egne utlysninger og til forskningsprogrammer i Norges Forskningsråd.

I 2018 har vi hatt økt oppmerksomhet rundt NAVs rolle som oppdragsgiver og samarbeidspartner innenfor forskning og evalueringer, et arbeid vi vil videreføre kommende år. Vi har ambisjoner om å bli enda bedre til å beskrive kunnskapsbehov og egnede metoder, og til å følge opp forsknings- og

evalueringsprosjekter. Vi har arrangert seminarer hvor vi presenterer sentrale utviklingsprosjekter i NAV, for å synliggjøre forskningsbehov og muligheter. Videre har vi inngått rammeavtaler for fire ulike typer forsknings- og evalueringssoppdrag i NAV, og vi har styrket kompetansen på effektanalyse og forsøk. Disse grepene skal bidra til å øke kvalitet og relevans i forskningen vi finansierer, og vi forventer å se resultatene av innsatsen i årene som kommer.

Vi trenger et solid kunnskapsgrunnlag for utviklingen av arbeids- og velferdspolitikken. Vi har kommet et godt stykke på vei i skrivende stund, men vi kan fortsatt bli bedre.

Vi merker også økt interesse fra universiteter, høyskoler og andre aktører som ønsker et mer strategisk samarbeid med oss. I 2018 signerte vi en samarbeidsavtale med NTNU, og det blir spennende å se hvilke frukter det bærer fremover.

God lesning!

Yngvar Åsholt,
Kunnskapsdirektør

1. FoU i NAV

1.1 Innledning

NAVs kunnskapsstrategi for perioden 2013–2020 gir føringer for NAVs FoU-virksomhet og hvordan vi skal arbeide for å fremme en kunnskapsbasert organisasjons- og tjenesteutvikling. Sammen med våre fagdepartementer, Arbeids- og sosialdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet, utarbeidet vi i 2015 en plan som operasjonaliserer Kunnskapsstrategien – *Langsiktig plan for FoU og evalueringer i Arbeids- og velferdsetaten*. Planen beskrev fire områder hvor det var særlig behov for å styrke kunnskapsgrunnlaget:

- Arbeidsinkludering
- Interaksjon med brukere
- Arbeid og helse
- Innovasjon og læring

Disse fire tematiske satsingsområdene har fungert som et rammeverk for forskning og andre FoU-aktiviteter i perioden planen har vært gjeldende. De har også vært førende i arbeidet med å målrette og prioritere innsatsen på FoU-området.

Denne rapporten beskriver NAVs FoU-virksomhet i 2018. Rapporten er ført i pennen av FoU-seksjonen, med bidrag fra andre seksjoner i Kunnskapsavdelingen i Arbeids- og velferdsdirektoratet.

1.2 Organisering av FoU-arbeidet

Kunnskapsavdelingen og fagavdelingene deler et felles ansvar for kunnskapsfunksjonen i Arbeids- og velferdsdirektoratet. Kunnskapsavdelingen har det overordnede strategiske ansvaret for kunnskapsaktivitetene, mens fagavdelingene har ansvar for at utviklingen av NAVs tjenester og ytelser er kunnskapsbasert.

Kunnskapsavdelingen jobber med å fremskaffe fakta, kunnskap og innsikt innen NAVs ansvarsområder. De ulike seksjonenes ansvarsområder er kort beskrevet under.

FoU-seksjonen har et todelt mandat; å frembringe forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet og relevans til bruk i organisasjons- og tjenesteutvikling, samt å formidle forskningens resultater på ulike arenaer. Hensikten er å legge til rette for at organisasjons- og tjenesteutviklingen i NAV skal være kunnskapsbasert, gjennom ulike FoU-virkemidler som er beskrevet nærmere senere i rapporten.

Seksjon for politikk og lederstøtte koordinerer høringsvar fra NAV på lovendringsforslag, og representerer etaten i internasjonale fora. Seksjonen deltar også i nasjonale fora, ofte som sekretariatsmedlemmer.

Seksjon for stønadsbudsjett utarbeider prognoser for alle NAVs stønadsordninger, og beregner økonomiske konsekvenser av forslag til regelverksendringer på oppdrag fra departementene, stortingspartiene og interne oppdragsgivere.

Juridisk seksjon yter strategisk og praktisk forvaltningsjuridisk bistand, forvalter regelverk og legger til rette for korrekt regelverkshåndtering. Seksjonen har også ansvaret for å utøve statens partsstilling i rettsaker hvor NAV er involvert, og for å koordinere NAVs svar til Sivilombudsmannen. De behandler også søknader om dispensasjon fra taushetsplikten fra forskere som bestiller individdata fra NAV.

Seksjon for styringsinformasjon tilrettelegger data til intern styring og produserer styringsinformasjon for etaten. Seksjonen fremskaffer kunnskap om etatens produksjon, kvalitet og effektivitet. Seksjonen er ansvarlig for etatens styringsverktøy, og utarbeider analyser som gir innsikt i etatens virksomhet. Datafangst og bearbeiding av data til bruk i ressursanalyser og gevinstberegning er andre leveranser fra denne enheten.

Utredningsseksjonen produserer og publiserer analyser innenfor alle områdene NAV forvalter. Analysene publiseres i fagtidsskriftet *Arbeid og velferd*

og i NAVs rapportserie, og alt er tilgjengelig på nav.no/analyser. Seksjonen svarer også på spørsmål fra presse, departement og andre instanser.

Statistikkseksjonen produserer og publiserer statistikk på alle NAVs områder, og er faglig «eier» av etatens datavarehus. Seksjonen skriver notater over statistikkutviklingen, og utvikler ny statistikk for å belyse områder som er viktige for NAV. I tillegg håndterer seksjonen spørsmål fra media, Stortinget, Arbeids- og sosialdepartementet og andre aktører.

Statistikkseksjonen har også ansvaret for å levere ut data til forskere. I 2018 mottok seksjonen rundt 40 bestillinger av varierende omfang.

FoU-utvalget

Kunnskapsavdelingen ved FoU-seksjonen er sekretariat for FoU-utvalget i Arbeids- og velferdsdirektoratet, hvor alle avdelingene i direktoratet er representert.

FoU-utvalget skal

- bidra til strategisk planlegging og måloppnåelse på FoU-området,
- følge opp strategier og handlingsplaner for FoU og evaluering i NAV,
- være pådriver i samordning og koordinering av FoU-virksomheten på tvers av avdelinger og ledd i organisasjonen,
- være oppdatert på saker av betydning for utviklingen av FoU-arbeidet i NAV,
- bidra til å styrke utviklingen av nettverkssamarbeid om FoU-aktiviteter nasjonalt og internasjonalt.

Forslag til budsjett og fordeling av midler legges fram til beslutning i FoU-utvalget. Utvalget har også beslutningsmyndighet for tildeling av forskningsmidler etter åpne utlysninger.

Budsjettrammen for NAVs FoU-aktiviteter var på 55,2 millioner kroner for 2018. De største postene er finansiering av forsknings- og evalueringsprosjekter.

2. Gjennomgang av FoU-aktiviteter i 2018

Langsiktig plan for FoU og evaluering i Arbeids- og velferdsetaten beskriver ulike virkemidler som skal bidra til utvikling og gjennomføring av en kunnskapsbasert organisasjons- og tjenesteutvikling i NAV: finansiering av forskning, såkornmidler og samarbeid med forskningsmiljøer som vil forske på NAV og NAV-relevante problemstillinger, kunnskapsoppsummeringer, formidlingsaktiviteter og støtte til ansatte som får opptak i Norges forskningsråds (NFR) OFFPHD-program.

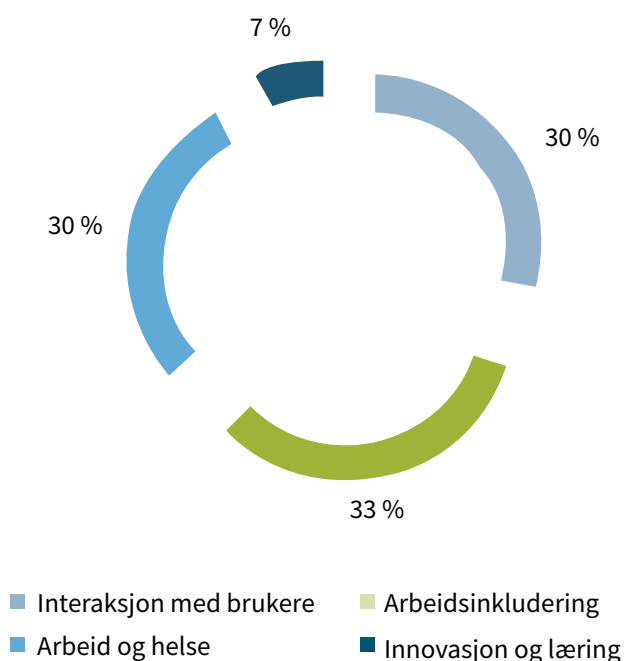
Under følger en beskrivelse av bruken av de ulike virkemidlene i 2018.

2.1 Finansiering av forskning

Bidragsfinansierte forskningsprosjekter

NAV gjennomfører årlige, åpne utlysninger av forskningsmidler innenfor de tematiske satsingsområdene. Forskningsmiljøer kan gjennom disse få tildelt støtte til gjennomføring av prosjekter. I 2018 ble det gjennomført en åpen utlysning av forskningsmidler innen-

Figur 1 Bidragsfinansierte prosjekter fordelt etter tema. N=27.

for temaet Arbeid og helse, og i alt fem nye prosjekter fikk tildelt støtte. Elleve prosjekter ble avsluttet i fjor.

De 27 pågående prosjektene ved utgangen av 2018 fordeler seg tematisk som vist i figur 1. Det er færrest prosjekter innenfor temaområdet innovasjon og læring. De øvrige prosjektene er ganske jevnt fordelt på de tre andre tematiske områdene.

Oppdragsfinansierte forskningsprosjekter

I tillegg pågår ved årsskiftet åtte oppdragsprosjekter som enten er besluttet gjennomført av direktoratet selv, eller gitt som oppdrag av Arbeids- og sosialdepartementet gjennom tildelingsbrevene. Fem oppdragsprosjekter ble avsluttet i 2018. I tillegg fikk vi én kunnskapsoppsummering gjennom samarbeidet med Folkehelseinstituttet (FHI).

I 2018 har Arbeids- og velferdsdirektoratet i samarbeid med IMDi utlyst et forskningsoppdrag i forlengelsen av prosjektet «Flyktningers sysselsetting og trygdebruk over tid», som gjennomføres av Institutt for samfunnsforskning (ISF) i perioden november 2017-juni 2019. Det nye prosjektet skal beskrive mulige mekanismer som kan forklare at sysselsettingen for gruppen samlet stagnerer og til dels faller. Dette kan gi et kunnskapsgrunnlag for egnede tiltak for å opprettholde tilknytning til arbeidslivet og stimulere til ytterligere sysselsetting. Proba samfunnsanalyse skal gjennomføre oppdraget.

I 2018 anskaffet Kunnskapsavdelingen en rammeavtale for fire ulike typer FoU-oppdrag. Rammeavtaler skal gjøre det enklere å anskaffe evalueringer og andre forskningsoppdrag gjennom at leverandørene som er inkludert er prekvalifiserte. Typer av oppdrag er som følger, med antall leverandører i parentes:

- Kartlegging og evaluering (10)
- Kunnskapsoppsummering og litteraturgjennomgang (10)
- Effektevalueringer (8)
- Forsøk og utprøvinger (6)

Avtalen gjelder for to år fra desember 2018, med mulighet for ett pluss ett års forlengelse, og har en verdi på inntil 50 millioner kroner totalt for hele perioden.

- Workshops, seminarer, foredrag og andre formidlingsarrangementer med presentasjon av NAV-relevant kunnskap.

2.2 Formidling av kunnskap

FoU-seksjonen har ansvar for å gjøre funn og resultater fra forskning finansiert av NAV tilgjengelig, relevant og interessant for interne og eksterne målgrupper. Dette gjør vi gjennom innsats på flere områder:

- Prosjektomtale og tilgjengeliggjøring av forskningsrapporter på **nav.no**
- Samarbeid med forskningsmiljøer om publisering og formidling av funn og resultater fra forskningsprosjektene vi finansierer.
- Omtale og deling av kunnskap på nav.no, intranett, sosiale medier og i internmagasinet Memu.

NAV kunnskap i sosiale medier

NAV Kunnskaps Facebookside hadde over 4000 følgere ved utgangen av 2018, rundt tusen flere enn året før. Vi publiserte rundt 60 innlegg i løpet av fjoråret. De som nådde flest var en sak om NAVs utbetalinger (se figur 2), en post om utlysning av forskningsmidler og direktesendingen fra NAV-konferansen.

I 2018 strømmet vi for første gang NAV-konferansen via Facebook-siden, og drøyt 7 000 personer så til sammen omtrent 300 timer fra konferansen. I tillegg har mange sett klipp via Youtube eller MEMU.

Figur 2: Denne infografikken nådde ut til 12 640 personer, og ble dermed Facebook-posten med størst rekkevidde i fjor.

NAV-konferansen

NAV-konferansen er et årlig arrangement med dyktige innledere fra inn- og utland som belyser aktuelle NAV-relevante temaer. Det er også en møteplass og arena for kunnskapsdeling på arbeids- og velferdsområdet.

Temaet for NAV-konferansen 2018 var utenforskap i arbeidslivet. 300 deltakere samlet seg på Sentralen i Oslo sentrum for å få oppdatert kunnskap om temaet. Blant innlederne på konferansen var statsminister Erna Solberg, Matthew Taylor (Royal Society of the encouragement of Arts, Manufactures and Commerce), Stéphane Carcillo (OECD) og NHO-direktør Ole Erik Almlid.

2.3 Samarbeid med universitets- og høyskolemiljøer

De strategiske samarbeidsavtalene mellom NAV og utvalgte universiteter og høyskoler skal styrke eksisterende kunnskapsmiljøer som ønsker å samarbeide med NAV, og sikre et godt forankret og koordinert samarbeid med NAV der forskningen utgjør en viktig del.

Ved utgangen av 2018 har NAV inngått avtaler med i alt fire universitets- og høyskolemiljøer. Tre av disse er inngått tidligere år: OsloMet og Høyskolen i Innlandet (HiNN) i 2016, og Universitetet i Tromsø (UiT) i 2017. I august 2018 signerte NAV en ny avtale med NTNU.

Den nye avtalen mellom NTNU og NAV har en litt annen innretning enn tidligere avtaler. Avtalen beskriver hvordan partene i samarbeid skal utvikle programområder for forskning, utdanning og innovasjon innen områder der NTNU har spesielle forutsetninger for å utvikle sterke, koordinerte fagmiljøer med relevans for NAV. Ved avtaleinngåelsen ble Arbeid og helse, Digitalisering, Velferdsteknologi og Innovasjon og læring nevnt som aktuelle programområder, men flere kan komme til underveis. Dette samarbeidet er fortsatt i startfasen.

Ved utgangen av 2018 er i alt åtte NAV-ansatte tatt opp i NFRs OFFPHD-program, og i gang med doktorgradsarbeider på praksisnære problemstillinger. Én ny kandidat fikk innvilget søknad i fjor. Doktorgradsprosjektene er beskrevet under de respektive tematiske satsingsområdene.

3. Kunnskapsutvikling innenfor de tematiske satsingsområdene

3.1 Arbeidsinkludering

Arbeidsinkludering er det tematiske satsingsområdet som har hatt høyest prosjektaktivitet til nå. Ved årsskiftet finansierer NAV ni bidragsfinansierte forskningsprosjekter innenfor dette temaet. Disse omfatter blant annet forskning på arbeidsgiverperspektivet, en komparativ studie av hvordan ulike tiltak (Oppfølging, supported employment (SE), AAP som lønnstilskudd, Kjerneoppgaver i NAV, Snart ansatt og IPS) skiller seg fra hverandre langs dimensjoner som kan ha betydning for kvalitet og resultat, og forskning på SE-metodikk for utviklingshemmede. En oversikt over pågående prosjekter finner du på **nav.no**.

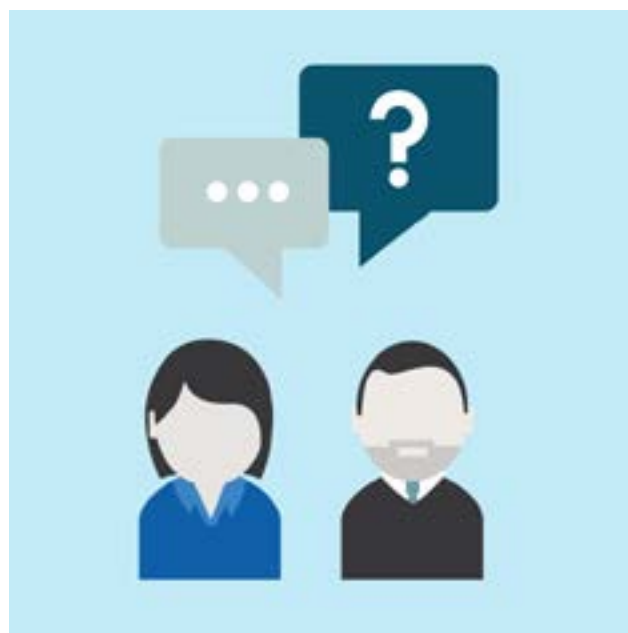
Fire bidragsfinansierte forskningsprosjekter er avsluttet i løpet av 2018. Disse har resultert i følgende funn:

- Arbeidsgiveres holdninger til arbeidsinkludering av unge varierer ut fra erfaringene de har gjort seg, og påvirker deres vilje til å bruke tid og ressurser på inkludering. De som har tetteste relasjoner til NAV, opplever også at samarbeidet fungerer best. («Unge – ressurs eller risiko?» IRIS samfunnsforskning)
- Arbeidsgivere er i stor grad positive til å ta samfunnsansvar. Forventningsavklaringer og tilrettelegging før, under og etter praksisutplassering er nødvendige forutsetninger for å få til godt samarbeid. («Motivasjon og hindre for inkludering av flyktninger. Et dypdykk i arbeidsgiverperspektivet», Østlandsforskning)
- Fagrettede løp innenfor rammen av introduksjonsprogram forutsetter tett samarbeid med arbeidsgivere, men også mellom NAV og fylkeskommunen, og kommunene imellom. («Samarbeid i og etter introduksjonsprogrammet – barrierer, drivere og mulighetsrom», Østlandsforskning)
- Det er store variasjoner mellom kommunene når det gjelder hvilke tilbud som er tilgjengelige for personer med utviklingshemning. Samarbeids-

fora mellom NAV, kommune og tiltaksleverandør benyttes ikke i særlig grad. Registreringen av grad og type utviklingshemning er mangelfull, og andelen i yrkesaktiv alder som er i aktivitet er lav. («Voksne og eldre med utviklingshemning og dagens bruk av samarbeidsfora i kommunene», NKAH)

Vi har også fått delrapporter fra to prosjekter: «Arbeidsinkludering og mentor», Arbeidsforskningsinstituttet, og «Arbeidsgiveres inkluderingspraksiser», NOVA.

Vi har flere oppdragsprosjekter gående innenfor dette tematiske satsingsområdet. Blant disse kan vi nevne to prosjekter som ser på flyktningers sysselsetting og bruk av velferdsytelser etter lengre botid, anskaffet i samarbeid med IMDi. Videre pågår forsøket REFIN, utprøving av en finansieringsmodell som innebærer at utbetaling av tilskudd til tiltaksarrangør avhenger av overgang til arbeid og jobbfastholdelse for deltakeren.

To NAV-ansatte er i gang med offentlig sektor-doktorgrader innenfor Arbeidsinkludering. Frøydis Bakken: «Unge arbeidsmarkedsinkludering i lys av innføringen av arbeidsavklaringspenger», og Mariya Khoronzhevych: «Specifics of Client Engagement in the Supported Employment Process Applied to the Job-Seekers with Immigrant Background in NAV».

Samarbeidet med universitets- og høyskolemiljøer har også bidratt til kunnskapsbygging og formidling innenfor dette temaområdet, og da særlig Kompetansesenter for arbeidsinkludering (KAI). I 2018 arrangerte senteret inkluderingskonferansen (INKO) for femte år på rad, samt fire KAI-frokoster, og lanserte en ny nettside som skal bidra til økt profilering av virksomheten. Forskere tilknyttet KAI skrev også flere kronikker om temaer innenfor arbeidsinkludering. I 2018 fullførte tre kandidater tilknyttet KAI doktorgrad innen arbeidsinkludering.

3.2 Arbeid og helse

Etter fjorårets utlysning av FoU-midler innenfor temaområdet Arbeid og helse, startet fem nye forskningsprosjekter opp med finansiering fra NAV i 2018. Ved årsskiftet pågikk dermed i alt åtte prosjekter i denne kategorien. Blant disse finner vi en analyse av tilbudet til fire grupper AAP-mottakere (depressjon, unge med psykiske lidelser/rus, ME og ryggplager), og deres arbeidstilpasning. Proba samfunnsanalyse er ansvarlig for prosjektet, som baserer seg på både analyser av registerdata og

kvalitative data. Andre pågående prosjekter er en evaluering av tiltaket HelseArbeid, samt utprøving av ulike oppfølgings- og samhandlingsmodeller.

Tre bidragsfinansierte og ett oppdragsbasert forskningsprosjekt innenfor dette tematiske området ble ferdigstilt i 2018. Disse resulterte i følgende funn:

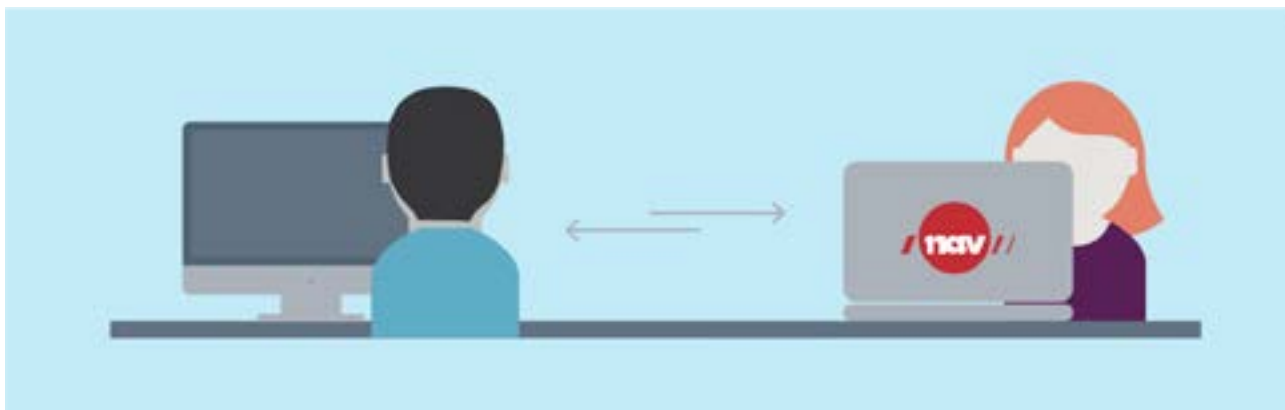
- Ulikt arbeidsmarked og ulike holdninger til sykefravær blant arbeidsgivere, arbeidstakere og sykmeldere kan bidra til å forklare forskjeller i legemeldt sykefravær mellom nord og resten av landet. («Regionale forskjeller i sykefravær», SINTEF)
- Arbeid som integrert del av helsetilbud til sykelig overvektige gir ikke økt effekt på arbeidsdeltakelse, men kan gi helsemessige gevinster i form av vektreduksjon, fysisk form og økt tro på egen arbeidsevne. («Arbeid som en integrert del av fremtida si helsetjenester for sjukleg overvektige», Muritunet AS)
- Arbeidsrettet rehabilitering (ARR) gir bedring i psykisk helse og arbeidsevne, og bedringen vedvarer 12 måneder etter oppholdet. Deltagerne har også høyere forventning om å komme tilbake i arbeid. («Kognitive tiltak innen arbeidsrettet rehabilitering: Undersøkelse av kvalitet og effekt», Rehabiliteringssenteret AiR)
- En randomisert kontrollert studie av forsøk med ny medisinsk vurdering etter seks måneders sykmelding viste ingen effekt av tiltaket på sykmeldingslengde, gradering eller overgang til AAP. («Forsøk med ny medisinsk vurdering (NMV) etter seks måneder», Uni Research)

FHI har gjennomført en kartlegging av den empiriske forskningen på effekten av gradert sykmelding versus full sykmelding i 2018.

Forskningen som er gjennomgått, tyder på at gradert sykmelding er forbundet med flere positive utfall, som høyere arbeidsdeltakelse og kortere sykefravær. Ifølge rapporten er det imidlertid ikke mulig å trekke noen sikre konklusjoner, ettersom grunnlaget stort sett består av observasjonsstudier.

Videre er to NAV-ansatte i gang med offentlig sektor-doktorgradsprosjekter innenfor Arbeid og helse:

Vegard Havnes von Wachenfeldt: «Hvordan kan vi definere sykdomsbegrepet i trygdemedisin for å sikre en mer rettferdig forvaltning av ytelser i folketrygdloven?», og Karianne Nyheim Stray: «NAVs tjenester til arbeidsgivere – felles utfordringer i skjæringspunktet mellom arbeid og helse».

Arbeid og helse er ett av fire utpekte programområder i NAVs strategiske samarbeidsavtale med NTNU. Ved utgangen av 2018 er det utarbeidet en beskrivelse av programområdet i samarbeid mellom NTNU og NAV.

3.3 Interaksjon med brukere

Innenfor dette temaområdet har vi i alt åtte pågående bidragsfinansierte forskningsprosjekter ved utgangen av 2018. Disse omfatter utvikling og utprøving av AR/VR-teknologi, evaluering av NAV-veileder i videregående skole og forskning på implementeringen av NAVs kanalstrategi. I denne kategorien finner vi også et nudging-prosjekt: «Planlegging og påminnelser: Små dytt for å hjelpe unge videre i livet», i regi av Choice Lab-miljøet ved NHH. Prosjektet er et randomisert felteksperiment, hvor en gruppe brukere følger dagens opplegg med aktivitetsplan, mens andre blir tilbudt en mer omfattende plan – en livsplan – og får tilsendt påminnelser via SMS.

Tre bidragsfinansierte og ett oppdragsbasert forskningsprosjekt innenfor dette området ble avsluttet i 2018, og resulterte i følgende overordnede funn:

- NAV-veiledere kan skape bedre betingelser for brukermøtene gjennom aktiv samtaleledelse, hvor de setter rammene for en involverende samtale som

også ivaretar institusjonelle krav. («UTVEI: Utvikling av veiledningssamtalen i NAV», NTNU)

- Offentlig informasjon på nett kan gjøres mer tilgjengelig og enklere å forstå. Struktur og organisering av teksten, tydelig skille mellom grunnleggende og utdypende informasjon, samt forenkling av språket er noen av anbefalingene. («Nytte av lettest informasjon for NAVs brukere», Norsk Regnesentral)
- Ungdomsveiledere ved NAV-kontor bruker ikke én felles metodikk, men baserer seg på en rekke metoder ut fra hva som fungerer erfaringsmessig. Organisering i egne ungdomsteam ser ut til å fremme godt samarbeid om bistanden. («Organisering og praktisering av ungdomsarbeid ved seks NAV-kontorer», Proba samfunnsanalyse)
- NAV-veileder i fengsel ser ut til å ha betydning for kvaliteten på tilbakeføringsarbeidet, og uten NAVs tilstedeværelse mister innsatte tilgangen til tjenester. Det gjelder særlig arbeidsrettet bistand. («NAV i fengsel», Fafo)

To ansatte er i gang med doktorgradsprosjekter innenfor dette temaet. Marie Sorgendal: «Det er i møte med bruker verdien av NAVs arbeid først og fremst oppstår. En kvalitativ studie av veiledningens suksesshistorier», og Karl Kristian Larsson: «Brukers digitale ferdigheter i møte med NAVs digitale tjenester». Sistnevnte fikk opptak i 2018.

Videre er NAV brukerpartner i to NFR-finansierte forskningsprosjekter som undersøker effekter av veiledningsmetoden Motiverende intervju (MI) på arbeidsdeltakelse, initiert av henholdsvis NTNU og OsloMet. MI har etter hvert blitt tatt i bruk av NAV-vei-

ledere over store deler av landet, men så langt mangler solid, forskningsbasert kunnskap om effekter på arbeidsdeltakelse. Da FHI utarbeidet en systematisk oversikt på oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet i 2017, var konklusjonen at det finnes for lite dokumentasjon til at en kan si noe sikkert om hvorvidt metoden virker positivt på retur til arbeid («A systematic review: Motivational Interviewing as a method to facilitate return to work», FHI 2017).

NTNU-prosjektet, «Effekten av motiverende intervju på tilbakeføring til arbeid», gjennomføres som et samarbeid mellom NTNU og NAV Trøndelag. Målet for dette forskningsprosjektet er å finne ut om MI og bedre samhandling mellom nøkkelpersoner kan ha positiv effekt på tilbakeføring til arbeid for langtidssykmeldte.

OsloMet-prosjektet, «Har MI effekt på raskere retur-til arbeid hos sykmeldte med muskel- og skjelettsmerter?», gjennomføres i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet ved utvalgte kontorer i Vestfold. Prosjektet skal gi kunnskap om effekten av dagens praksis i NAV, sammenlignet med to nye lovende tilnærminger som brukes av henholdsvis NAV-veiledere og fysioterapeuter i primærhelsetjenesten. Dersom metodene viser seg å være mer virksomme enn dagens tilbud, skal de implementeres i utdanningstilbudet for NAV-veiledere og helsetjenestepersonell.

Vi lyste ut FoU-midler innenfor dette tematiske området på tampen av 2018, og venter derfor økt prosjektaktivitet i 2019.

3.4 Innovasjon og læring

Det er minst prosjektaktivitet innenfor Innovasjon og læring. Så langt har vi kun to bidragsfinansierte prosjekter gående: «Utvidet oppfølging – tiltak i egenregi», som gjennomføres av Universitetet i Tromsø, og tjenesteinnovasjonsprosjektet «Hva nå? Kunnskapsbasert oppfølging av nye brukere på AAP», i regi av Universitetet i Stavanger. Her deltar NAV Rogaland og NAV Trøndelag aktivt i utforming og utprøving av et nytt oppfølgingstilbud til gruppen AAP-beholde arbeid.

I 2018 ble ett bidragsfinansiert prosjekt avsluttet, og det ga følgende kunnskap:

- Tiltakene mot vold og trusler mot ansatte i NAV som ble innført etter en hendelse i 2013, har vært vellykkede. Tiltakene vurderes som godt tilpasset behovene, og oppmerksomheten rundt ansattes arbeidssituasjon har økt betraktelig. («Håndtering av vold og trusler i NAV. En gjennomgang av tiltak og implementering av kunnskap», NTNU Samfunnsforskning)

Maria Sæther fra NAV Troms nærmer seg slutten av doktorgradsarbeidet «Ressursdilemma i NAV- opplevelse, prioriteringer og mestringsstrategier lokalt.»

Innenfor dette tematiske området trengs kunnskap om hvordan man best kan spre og dele både forsknings- og erfaringsbasert kunnskap i organisasjonen, og sørge for at kunnskapen blir tatt i bruk. Dette er temaet for et post.dok.-prosjekt NAV finansierer ved OSIRIS-senteret ved Universitetet i Oslo (Oslo Center for Research on the Impact of Science). Gry Cecilie Høiland ble ansatt i stillingen i 2018, og skal forske på bruken av forskning i organisasjons- og tjenesteutvikling i NAV ut 2020.

Innovasjon og læring er også temaet for samarbeidet med SFI – Big Insight. Big Insight er forankret i forskningsmiljøer hos Norsk Regnesentral og Universitetet i Oslo, og er den største forskningssatsingen i Norge knyttet til maskinlæring, kunstig intelligens, statistisk modellering og dataanalyse. Formålet med senteret, som er finansiert med 100 millioner

kroner fra Forskningsrådet, er i tillegg til forskning på metoder og algoritmer å gi konkret nytteverdi hos brukerpartnerne gjennom analyser og uttesting av piloter. NAV deltar som partner i denne forskningssatsningen under ledelse av etatens AI Lab. I 2018 var deltakelsen i Big Insight særlig knyttet til temaet «Law and explainability», herunder metoder for å forklare hvordan AI-algoritmer fatter sine beslutninger.

Både universitetet i Tromsø og Høgskolen i Innlandet forsker på problemstillinger innenfor Innovasjon og læring i NAV i prosjekter som er utviklet gjennom samarbeidet med NAV.

Annen aktivitet

Noen av prosjektene og forsøkene vi har gående, hører ikke umiddelbart inn under ett av de fire definerede tematiske satsingsområdene.

Et eksempel er forsøket «Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier», som startet i 2015 og etter planen skal være ferdig i løpet av 2019. Formålet med prosjektet er å utvikle og prøve ut en mer effektiv og helhetlig oppfølging av barnefamilier som opplever vedvarende lavinntekt, i et samarbeid mellom brukere, praksisfelt og forskere. NAV prøver her ut nye arbeidsmetoder i en randomisert kontrollert studie, hvor de involverte NAV-kontorene deles i to grupper; en tiltaksgruppe og kontrollgruppe. Forsøket inngår som et tiltak i satsingen Barn som lever i fattigdom – regjeringens strategi mot barnefattigdom 2015–2017.

Et doktorgradsprosjekt som heller ikke hører naturlig hjemme under et av satsingsområdene, er Espen Dahls «Fattigdommens dynamikk». I dette prosjektet er kandidaten ute etter svar på hvilke tiltak som hjelper mot fattigdom, og hvilke målgrupper de ulike tiltakene hjelper for. Espen startet arbeidet høsten 2015, og planlagt disputas er i løpet av vinteren 2019/2020.

3.5 Avsluttede prosjekter

Under følger sammendrag av avsluttede FoU-prosjekter i 2018, både oppdrags- og bidragsfinansi-

erte. Sammendragene er organisert etter tema. Samtlige prosjektrapporter er tilgjengelige på våre nettsider på nav.no.

Arbeidsinkludering

Unge – ressurs eller risiko?

IRIS samfunnsforskning

Prosjektperiode: 2017–2018

Forskere fra IRIS samfunnsforskning har gjennomført en undersøkelse av arbeidsgiveres erfaringer med inkludering av unge, og hvordan NAV kan bidra til å senke arbeidsgivernes terskel for å inkludere. Målet har vært å frembringe kunnskap som kan komme både arbeidsgivere og NAV til nytte i inkluderingsarbeidet.

Prosjektet er basert på en intervjuundersøkelse i 16 bedrifter fra seks fylker. Samtlige bedrifter i utvalget har erfaring med å rekruttere unge arbeidstakere, men deres kunnskaper om og holdninger til inkluderingsarbeid varierer ut fra verdisyn og erfaringene de har gjort seg. Forskerne finner at få, men dårlige erfaringer med unge, og en oppfatning av at utenforskap har individuelle årsaker, henger sammen med lite eller ingen inkludering av unge. Motsatt finner de at en åpen, positiv og inkluderende holdning, basert på strukturelle forståelser av utenforskap, bidrar til inkludering av unge som står utenfor.

Ifølge rapporten kan underliggende verdier og holdninger gi manglende vilje til å bruke tid og ressurser på inkludering, blant annet fordi en ikke ser de langsiktige gevinstene ved å rekruttere unge som står utenfor. Andre barrierer for inkludering er antatt ressursbruk, manglende mulighet til å tilby stillinger på sikt, den teknologiske utviklingen og bortfall av ufaglærte stillinger.

Forskerne finner at bedriftene selv er med på å skape handlingsrommet for inkludering. Gode grep i inkluderingsarbeidet er et tett og aktivt samarbeid mellom NAV og arbeidsgiver, faste kontaktpersoner, strukturert arbeid i bedriften og arbeid med egne verdier og kultur for inkludering.

Samarbeid i og etter introduksjonsprogrammet – barrierer, drivere og mulighetsrom

Østlandsforskning

Prosjektperiode: 2015–2018

Østlandsforskning har gjennomført et forsknings- og utviklingsprosjekt i to faser i perioden 2015–18. Prosjektet har vært et samarbeid mellom læringscentre, flyktningtjenesten og lokale NAV-kontor i kommunene Gjøvik, Lillehammer, Ringsaker og Hamar, samt NAV Oppland, NAV Hedmark, Fylkesmannen i Oppland, NHO Innlandet og IMDi Indre Øst.

Første fase omfattet en kartlegging av introduksjonsprogrammets organisering og samarbeidsstrukturer i de fire kommunene. Denne fasen ble avsluttet med et utviklingsverksted der kommunene konkretiserte forslag til tiltak og modeller hvor språkpraksis og arbeidstrening er integrert, som de ønsket å prøve ut i prosjektets andre fase.

Forskerne finner blant annet at samarbeidet mellom ulike aktører er viktig for å styrke deltakernes varige tilknytning til arbeidslivet. Fagrettede løp innenfor rammen av introduksjonsprogram forutsetter tettere samarbeid med arbeidsgivere, men også mellom NAV og fylkeskommunen, og kommunene imellom.

Motivasjon og hindre for inkludering av flyktinger. Et dypdykk i arbeidsgiverperspektivet

Østlandsforskning

Prosjektperiode: 2016–2017

Forskere fra Østlandsforskning har gjennomført intervjuer med arbeidsgivere i privat og offentlig sektor, NAV og kommunale tjenester for å identifisere temaer som er sentrale for inkludering av flyktinger. De finner at arbeidsgivere ønsker å ta samfunnsansvar, og at de også ser det som nyttig og nødvendig for å møte et kapasitetsbehov.

Når det kommer til hva som er viktig for å få til gode samarbeidsmodeller, og unngå negative erfaringer med praksisutplassinger for arbeidsgivere, handler det ifølge rapporten om å legge til rette både før, under og etter praksisutplasseringen. Forventnin-

ger bør avklares for arbeidsgiver, praksiskandidat og tjenesteapparatet som plasserer ut kandidater før et praksisløp.

Arbeidsinkludering og mentor, delrapport

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI)

Prosjektperiode: 2016–2019

Delrapport fra det treårige forskningsprosjektet «Samarbeid om utvikling av inkluderingskompetanse ved hjelp av «naturlig bistand (mentor)», hvor forskere fra Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved OsloMet undersøker hvordan oppfølging fra NAV og bruk av mentor på arbeidsplassen kan støtte opp under inkluderingsforløpene for brukere med sammensatte bistandsbehov. Hensikten er å utvikle bedre inkluderingskompetanse både i støtteapparatet og i arbeidslivet.

Prosjektet har en bred metodisk tilnærming, og kombinerer arbeidsmiljø- og inkluderingsperspektiver for å undersøke inkluderingsforløpene med særlig vekt på hva som skjer i virksomhetene. Veiledere ved NAV-kontor og arbeidslivssentre samarbeider med ordinært arbeidsliv for å styrke sosial og faglig integrering gjennom bruk av mentor som naturlig bistand på arbeidsplassen. Utprøvingen foregår ved NAV kontor og arbeidslivssentre i Akershus og Trøndelag. Det er valgt en såkalt hybridmodell, en innovasjon hvor involverte NAV-veiledere skal jobbe litt som veileder, og litt som jobbspesialist. Tanken er at denne modellen kan fungere som en «jobbspesialist-skole» ved NAV-kontoret.

Arbeidsgiveres inkluderingspraksiser

NOVA notat nr. 1–2018

Prosjektperiode: 2016–2019

Forskere fra Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ved OsloMet har undersøkt arbeidsgiveres holdninger til inkludering av unge jobbsøkere med psykiske helseproblemer. Undersøkelsen er en del av forskningsprosjektet Modeller for beste og neste inkluderingspraksiser mellom arbeidsgivere og NAV, som NOVA utfører i samarbeid med Nordlandsforskning.

Notatet er basert på en spørreundersøkelse blant 1501 arbeidsgivere, samt 12 dybdeintervjuer med representanter for 11 virksomheter. Funnene tegner et positivt bilde av arbeidsgivernes inkluderingsvilje: To av tre spurte arbeidsgivere oppgir at de er positive til å innkalle unge jobbsøkere med hull i CV-en til intervju, og rundt halvparten forteller at de ønsker å inkludere unge med psykiske helseproblemer. Begrunnelsen er blant annet at arbeidsgiverne mener det er viktig å gi de som står utenfor arbeidslivet en sjanse, og at det å inkludere har positive ringvirkninger for arbeidsmiljøet.

Forskerne har også stilt spørsmål om arbeidsgivernes erfaring med arbeidstrening og rekruttering. Ifølge notatet er det å være en IA-virksomhet kjennetegnet som har mest å si for om en har hatt kandidater på arbeidstrening, sammen med størrelsen på virksomheten.

Voksne og eldre med utviklingshemning og dagens bruk av samarbeidsfora i kommunene

Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse (NKAH)

Prosjektperiode: 2015–2017

Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse har undersøkt kommunenes organisering av arbeids- og aktivitetstilbud for personer med utviklingshemning. Hensikten har vært å finne ut om samarbeidsforaene fungerer etter hensikten, og om det finnes variasjoner i praksis mellom ulike kommuner og bydeler. Prosjektet har også forsøkt å kartlegge hvor mange utviklingshemmede som er i jobb, hvor mange som mangler tilbud, og hvilke alternativer som finnes.

Undersøkelsen er gjennomført som en elektronisk survey til alle landets 428 kommuner og Oslos 15 bydeler, hvorav rundt halvparten svarte. I tillegg er det gjennomført analyser av registerdata for perioden 2013–2015 fra SSBs befolkningsregistre, IPLOS og NAV.

Prosjektet avdekker variasjoner i organisering og tildeling av tiltak og dagtilbud til personer med utviklingshemning mellom kommunene, og viser at

samarbeidsfora ikke benyttes i utstrakt grad. Det mangler også kunnskap om samarbeidsmøter mellom kommune, NAV lokalt og tiltaksarrangører, hvor brukernes behov for tjenester og tiltak skal kartlegges.

For drøyt halvparten av de 14 802 personene i yrkesaktiv alder som er registrert med utviklingshemning i Norge, er grad eller type utviklingshemning ikke spesifisert, ifølge rapporten. Videre deltok kun en fjerdedel av de utviklingshemmede i yrkesaktiv alder i arbeidsmarkedstiltak i 2015, de fleste i Varig tilrettelagt arbeid (VTA) i skjermet virksomhet, mens en fjerdedel var brukere av kommunale dagsentra. Rundt halvparten var ikke registrert i noe dagtilbud. Dette er lavere andeler enn tidligere undersøkelser har kommet frem til. Ifølge rapporten kan forskjellene skyldes manglende registrering av de som bruker dagsentra, eller en økende andel utviklingshemmede uten dagtilbud.

Samarbeid NAV-kommune om introduksjonsprogram – En kartlegging

Proba samfunnsanalyse

Prosjektperiode: 2017

Forskere fra Proba samfunnsanalyse har på oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomført en kartlegging av samarbeidet mellom NAV og kommunen om introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere. Målet har vært å gi et overblikk over dagens situasjon, samt belyse hvordan og hvor ofte det samarbeides på overordnet nivå. Forskerne har også sett på hvordan samarbeidet mellom NAV-veiledere og veiledere i kommunen foregår i praksis, og hvordan det er organisert.

Kartleggingen er basert på intervjuer med ressurspersoner ved NAVs fylkeskontorer og IMDis regionkontorer, samt spørreundersøkelser blant ledere for NAV-kontorer og introduksjonsprogram i alle kommuner.

Forskerne finner stor variasjon i samarbeidsformer og omfanget av samarbeidet om introduksjonsprogrammet. Til tross for relativt hyppige møter mellom NAV-ledere og ledere for introduksjonsprogrammet,

har under to tredjedeler av NAV-kontorene og kommunene inngått samarbeidsavtaler. I snaut fire av ti kommuner er introduksjonsprogrammet organisert i NAV. Det å ha en samarbeidsavtale på plass, samt det å ha introduksjonsprogrammet organisert i NAV-kontoret, har ifølge rapporten en positiv sammenheng med hvor mye det samarbeides i praksis.

Undersøkelsen viser også at lederne i NAV og introduksjonsprogrammet er samstemte når det gjelder hvilke områder det er mest viktig å samarbeide om: arbeidsretting og arbeidsrettede tiltak. Når det gjelder barrierer for samarbeidet, svarer flest informanter digitalisering og krav om selvbetjening for NAVs brukere, ulike datasystemer og knappe ressurser.

Arbeid og helse

Effekt av gradert sykmelding vs. full sykmelding på sykefravær og arbeidstilknytning: en systematisk kartleggingsoversikt

Folkehelseinstituttet Prosjektperiode: 2018

Folkehelseinstituttet har utført en kartlegging av den empiriske forskningen på effekten av gradert sykmelding versus full sykmelding, på oppdrag fra NAV.

Kartleggingen ble innledet av et omfattende litteratursøk, samt kontakt med arbeidslivsorganisasjoner og departement. To forskere vurderte uavhengig av hverandre alle identifiserte referanser og den metodiske kvaliteten til de inkluderte studiene.

Én randomisert kontrollert studie og tolv registerbaserte studier oppfylte inklusjonskriteriene og er med i oversikten. De 13 studiene omfatter til sammen ca. 2,74 millioner sykmeldte, og hadde følgende kjennetegn:

- Elleve av studiene var fra nordiske land, inkludert fire fra Norge.
- RCT-en og elleve av de registerbaserte studiene holdt moderat metodisk kvalitet, mens den siste registerbaserte studien ble vurdert til å være av høy metodisk kvalitet.

- Den randomiserte kontrollerte studien inkluderte finske ansatte (n=62) som var sykmeldt på grunn av muskel- og skjelettplager, mens de registerbaserte studiene hovedsakelig inkluderte ansatte med muskel- og skjelettplager eller psykiske lidelser.
- Studiene omfatter i alt 15 utfall, hvorav hovedutfallene var arbeidsdeltakelse, varighet av sykefravær, arbeidsførhet og sosiale stønader.

Funnene tyder på at gradert sykmelding er forbundet med flere positive utfall, slik som høyere arbeidsdeltakelse og kortere sykefravær, men ifølge rapporten er sikre konklusjoner om effektene av gradert sykmelding begrenset på grunn av det store flertallet av observasjonsstudier på dette temaet. Flere RCTer av høy metodisk kvalitet er nødvendig for å kunne trekke klare konklusjoner.

Regionale forskjeller i sykefravær

SINTEF

Prosjektperiode: 2014–2018

Forskere fra SINTEF har sett nærmere på det legemeldte sykefraværet i Troms fylke, sammenlignet med Møre og Romsdal og Rogaland. Mens Troms har noe høyere sykefravær enn landsgjennomsnittet, har Møre og Romsdal omtrent på gjennomsnittet, og Rogaland noe lavere. Disse forskjellene har vedvart over tid. Hensikten med prosjektet har vært å finne forklaringer på regionale forskjeller i sykefraværet.

Forskerne har hatt en utforskende tilnærming til forskningsspørsmålene, og benyttet seg av flere metoder i prosjektet. Med utgangspunkt i eksisterende forskning og statistikk fra de tre fylkene, har de utledet hypoteser som så er videre testet gjennom regresjonsanalyser av registerdata fra SSB og NAV.

Troms består av flere rurale områder, og det er lengre avstand mellom tettstedene enn i de to andre fylkene. Sammenlignet med Møre og Romsdal og Rogaland har Troms en eldre befolkning, et lavere utdannings- og inntektsnivå, en større andel uføre og lavere sysselsetting. I tillegg er en høyere

andel av befolkningen sysselsatt i næringer som tradisjonelt har vært kjent for høyt fraværnivå, som helse og sosial. Disse forholdene forklarer likevel ikke hele forskjellen mellom Troms og refansefylkene, viser denne undersøkelsen. Ifølge rapporten ser det ut til at et ulikt arbeidsmarked og ulike holdninger til sykefravær blant arbeidsgivere, arbeidstakere og sykmeldere kan være mulige årsaker til forskjellene. Forskerne anbefaler derfor økt vektlegging av å tilpasse tiltak til lokale forhold.

Kognitive tiltak innen arbeidsrettet rehabilitering: Undersøkelse av kvalitet og effekt

Rehabiliteringssenteret AiR Prosjektperiode: 2014-2018

Forskere ved Nasjonal kompetansetjeneste for arbeidsrettet rehabilitering ønsket å undersøke sammenhengen mellom kognitiv fungering og retur til arbeid, og i hvilken grad et ARR-opphold gir endring når registerdata fra NAV kobles med kognitive data. Samt å undersøke hvorvidt ARR-deltagere som gjør det bedre på oppmerksomhetstester ved tre måneders oppfølging hadde større sjanse for å være i arbeid 12 måneder etter et ARR-opphold, enn de som ikke gjorde det bedre.

318 deltagere meldte seg frivillige til å delta. De fikk enten ARR døgn- eller dagtilbud eller et arbeidsrettet tiltak i regi av NAV. Kontrollgruppen utgjorde 73 testpersoner som var i jobb. Deltagere fikk samme spørreskjema og tester ved ankomst, avreise, 3 måneder etter ankomst og 12 måneder etter ankomst.

Målgruppen for prosjektet var personer i yrkesaktiv alder, langtidssykmeldte for angst og depresjon, smerteplager eller uspesifikke plager.

Resultatene viser at ARR gir bedring i psykisk helse og arbeidsevne, og at bedringen vedvarer 12 måneder etter oppholdet. ARR bidrar også til at deltagere har en høyere forventning om å komme tilbake i arbeid rett etter oppholdet. Det viktigste

funnet er sammenhengen mellom fokusert og vedvarende oppmerksomhet og retur til arbeid 12 måneder etter et ARR-opphold.

Forsøk med ny medisinsk vurdering (NMV) etter seks måneder

Uni Research

Prosjektperiode: 2015-2018

Forskere fra Uni Research har evaluert forsøket med ny medisinsk vurdering ved seks måneders sykmelding over en treårsperiode fra 2015. Formålet med forsøket har vært å styrke kunnskapsgrunnet for vurderingen av om tiltaket bør innføres i hele landet.

I forsøket er en ordning med ny medisinsk vurdering (NMV) av annen lege etter seks måneders sykmelding prøvd ut og evaluert. Det ble ansatt ni leger i NAV (NMV-leger), som skulle gjennomføre den nye medisinske vurderingen på eget legekantor. NAV var ansvarlig for å innkalle utvalgte brukere til samtale med NMV-legene, som deretter skrev rapport fra samtalen til brukerens fastlege. Fastlegen sto for videre oppfølging og vurdering av sykmeldingsgrad.

Forsøket ble gjennomført som en randomisert kontrollert studie i Hordaland. Evalueringen er basert på kvantitative effektanalyser, kvalitative undersøkelser, og bygger på ulike datakilder som intervjuer, konsultasjonsdata og registerdata.

Forskerne finner ingen effekt av NMV, verken på antall dager sykmeldt, på gradering av sykmelding, på sannsynligheten for å gå ut av sykmelding før sykmeldingsretten var oppbrukt, eller på overgang til arbeidsavklaringspenger. Dette gjelder for alle som ble innkalt til NMV, uavhengig av om de møtte eller ikke til NMV-konsultasjonen. Evalueringen viste heller ingen effekt for undergrupper definert ut fra kjønn, alder og sykmeldingsdiagnose. Dette gjenspeiles i intervjuene med pasienter og fastleger som uttrykte at de ikke hadde opplevd at NMV hadde ført til endring i oppfølgingen eller mindre sykefravær. Følgelig anbefaler forskerne ikke å innføre ordningen over hele landet.

Arbeid som en integrert del av fremtida si helse-tjenester for sjukleg overvektige

Muritunet AS

Prosjektperiode: 2014–2017

Forskere ved Muritunet ønsket å undersøke om økt vektlegging av arbeid ville gi økt arbeidsdeltakelse for sykelig overvektige. Tanken bak var at arbeid gir struktur, og slik kan gjøre det lettere å legge om livsstilen.

Utprøvingen ble gjennomført som en randomisert, kontrollert studie, hvor i alt 140 deltakere ble tilfeldig fordelt på ett av to ulike behandlingstilbud ved Muritunet i prosjektperioden. Begge tilbudene hadde livsstilsendring som mål. Det ene tilbudet inneholdt også en arbeidsdimensjon, og inkluderte samtaler og undervisning med en arbeidskonsulent.

Studien finner liten forskjell mellom de to ulike intervensjonenes effekt på arbeidsdeltakelse, men ifølge rapporten har arbeidsdimensjonen trolig hatt avgjørende betydning for deltakerne. De som har hatt arbeidsfokus som en del av intervensjonen, gjennomgår en betydelig større livsstilsendring. De går mer ned i vekt, de har større fysisk kapasitet, større tro på egen evne til å møte jobbkrav og har også større tro på egen arbeidsevne. Ifølge rapporten viser erfaringene fra prosjektet at en bør vektlegge arbeid allerede ved innsøking til tilbud, ettersom dette kan føre til både økt arbeidsdeltakelse og helsemessige gevinster for målgruppen.

Datainnsamlingen har bestått av journaldata, selvrapporteringskjema, fysiske tester og kvalitative intervju. Studien er gjennomført i samarbeid med AiR-Nasjonal kompetansetjeneste for arbeidsrettet rehabilitering (NK-ARR).

Interaksjon med brukere

UTVEI: Utvikling av veiledningssamtalen i NAV

NTNU

Prosjektperiode: 2016–2018

I dette prosjektet har forskere fra NTNU studert videoopptak av faktiske brukermøter i NAV, med

utgangspunkt i begreper og modeller fra språkvidenskapelig diskursanalyse. Analysene har vært konsentrert om samtalens dynamikk, med særlig vekt på veilederens samtaleledelse og hvordan den skaper betingelser for brukerens deltakelse.

Samtaler med brukere er en viktig del av NAV-veilederes yrkesutøvelse, og brukermøtene kan spille en avgjørende rolle i arbeidet med å nå mål om arbeidslivstilknytning og brukermøtevirksomhet. Veilederens jobb kan beskrives som en form for samtaleledelse, der veileder bruker sin profesjonelle erfaring og sitt skjønn for å skape rammene for en involverende samtale som også ivaretar institusjonelle krav.

Til støtte i sitt arbeid har veilederne tilgang til mange kommunikasjonsråd og metoder for samtale, men disse er i varierende grad utviklet med utgangspunkt i den typen samtaler som NAV-veiledere deltar i og har ansvar for. Dette henger sammen med at det finnes lite kunnskap om hvordan brukermøter i NAV faktisk gjennomføres, og hvilke muligheter og begrensninger som ligger i denne samtaletypen.

Samtalen er et uunnværlig arbeidsredskap for veilederne, og den gir anledning til å innhente og vurdere informasjon fra brukerne som ikke er tilgjengelig via andre kanaler. Men brukermøtet er en kompleks samtaletype som preges av stort mangfold i formål og oppgaver. Dette stiller store krav til veilederens samtaleledelse. Dersom samtalens institusjonelle og interaksjonelle rammer er uklare for deltakerne, kan det skape tvetydighet og grunnlag for misforståelser. Det gjør det også vanskeligere for brukeren å delta på en relevant og hensiktsmessig måte.

Som en del av prosjektet har det vært gjennomført workshops med veiledere, der forskerne har invitert til et felles fortolkningsarbeid med utgangspunkt i foreløpige analyser.

Prosjektet munner ut i tre konkrete anbefalinger til NAV:

1. å framskaffe mer empirisk kunnskap om NAVs interaksjon med brukere og veilederens samtaleledelse

2. å videreutvikle workshopmetodikk som metode for organisasjonslæring og kunnskapsutvikling i NAV
3. å være varsom med å importere kommunikasjonsråd og -metoder hentet fra andre empiriske kontekster, som ikke nødvendigvis er hensiktsmessige for veiledere og brukere i NAV.

Forskerne er nå i gang med et oppfølgingsprosjekt.

Nytte av lettest informasjon for NAVs brukere

Norsk Regnesentral

Prosjektperiode: 2017–2018

Forskere ved Norsk Regnesentral har testet i alt seks faktiske tekster fra NAVs nettsider (nav.no), samt forenklete varianter av de samme tekstene, på et utvalg av 25 NAV-brukere med variert bakgrunn. Hensikten har vært å bidra til mer kunnskap om hvordan offentlig informasjon kan gjøres mer tilgjengelig og enklere å forstå.

Forenklingsforslagene legger vel så stor vekt på å endre struktur og organisering av tekstene, som å forenkle språket. Forskerne anbefaler også et tydelig skille mellom grunnleggende og utdypende informasjon. Den grunnleggende informasjonen bør være poengtert, kortfattet og lettest, med lenker som fører videre til utdypende og forklarende informasjon. Bruken av lenker til å forklare vanskelige ord og begreper, var også et grep som testpersonene satte stor pris på.

Organisering og praktisering av ungdomsarbeid ved seks NAV-kontorer

Proba samfunnsanalyse

Prosjektperiode: 2016–2018

Praksisnær, deskriptiv studie av ungdomsarbeidet ved utvalgte NAV-kontor. Forskere fra Proba samfunnsanalyse har undersøkt hvordan NAV-kontor organiserer og praktiserer oppfølging av unge brukere. Prosjektet er basert på gjennomgang av tidligere forskning og annen relevant dokumentasjon, samt casebesøk ved seks NAV-kontor. Forskerne har intervjuet veiledere, andre som følger opp ungdom, eksterne samarbeidspartnere som helsesektoren og utdanningssektoren, samt unge brukere

selv. Hensikten har vært å identifisere god praksis for oppfølging av unge og samarbeidet mellom NAV og andre aktører. Forskerne har lagt vekt på å finne løsninger som kan gjennomføres innenfor rammene av ordinær drift, uten tilførsel av ekstra ressurser.

De seks kontorene som er med i undersøkelsen, har alle opprettet egne ungdomsteam. I alle kontorene er ungdomsarbeidet blitt prioritert på den måten at veilederne som følger opp ungdom, har ansvar for færre brukere enn de veilederne som følger opp voksne brukere. Ifølge rapporten jobber ungdomsveilederne ved casekontorene i liten grad ut fra én bestemt metodikk. De bruker de metodene de har kjennskap til, og «egenutviklet» metodikk som er basert på hva som fungerer etter veilederens erfaring. Forskerne påpeker at standardiserte prosedyrer og skjemaer stort sett fungerer dårlig overfor denne brukergruppen, og at det ofte er litt frem og tilbake i oppfølgingsløpet før brukeren finner ut av målet sitt. Både veiledere og brukere erfarer at informasjon og veiledning gjennom samtaler og personlige møter fungerer best. Ungdommene trekker frem at det er viktig for dem å føle seg forstått av veilederen sin. For de som er friske nok, er det viktig å komme raskt i meningsfull aktivitet. Ungdommene ønsker å være normale og i aktivitet – helst i arbeid.

Forskerne fremhever at det er viktig at organiseringen av ungdomsarbeidet kan tilpasses det enkelte kontor, men de finner også noen felles suksesskriterier for ungdomsarbeidet. Eksempler på dette er felles saksdrøftingsmøter, det å ha lav terskel for å ta kontakt med andre veiledere, målgruppeorganisering og fleksibel oppfølging som ikke følger ytelse. Etablering av egne ungdomsteam gjør det enklere å få til et godt samarbeid med jevnlig møter. Ungdomsteamene gjør det lettere for NAV å være proaktive og initiere samarbeid og satsinger.

NAV i fengsel

Fafo

Prosjektperiode: 2015–2017

Fafo-forskerne Inger Lise Skog Hansen og Lise Lien har evaluert NAV-tjenester i fengsler i perioden 2015–2017, på oppdrag fra Arbeids- og velferdsdi-

rektoratet. Hensikten har vært å undersøke ivaretagelsen av innsattes rett til NAV-tjenester i lys av samarbeidsavtalen mellom kriminalomsorgen og NAV fra 2014.

Samarbeidsavtalen skulle styrke samarbeidet og øke tilgangen til NAV-tjenester for innsatte, og det ble utarbeidet retningslinjer for NAV-veileder i fengsel og det lokale samarbeidet. Forskerne har sett nærmere på hvordan disse sentrale føringene følges lokalt, og hvilken betydning de har for innsattes tilgang til tjenester i fengselet.

Evalueringen bygger på casestudier, individuelle intervjuer, gruppeintervjuer og en nettbasert survey. Åtte fengsler ble valgt ut som case, og invitert til å delta på samlinger i regi av NAV og Kriminalomsorgsdirektoratet i prosjektperioden. I tillegg gjennomførte forskerne casebesøk i to av fengslene. NAV-veiledere, sosialkonsulenter, tilbakeføringskoordinatorer, fengselsledelse, betjenter og andre ansatte er intervjuet.

Ifølge evalueringsrapporten er NAV etter hvert til stede i mange fengsler rundt om i landet, men med svært varierende stillingsressurs fra fengsel til fengsel. Forskerne finner lokale variasjoner mellom fengslene, men arbeidsrettet bistand, overgang til arbeid og aktivitet og en avklart inntektssikring etter soning er felles hovedområder for NAV-veilederne. I de fengslene hvor NAV er til stede, har de ifølge evalueringsrapporten etablert en viktig rolle. NAV-veilederen har betydning for kvaliteten i tilbakeføringsarbeidet, og bidrar til en mer ressurseffektiv

prosess. Uten NAV i fengslet mister innsatte tilgangen til tjenester, og det gjelder særlig den arbeidsrettede bistanden.

Forskerne konkluderer med det kan være nødvendig å etablere systemer som sikrer innsatte tilgang til NAV-tjenester i fengslet på lik linje med helse- og skoletilbud.

Innovasjon og læring

Håndtering av vold og trusler i NAV. En gjennomgang av tiltak og implementering av kunnskap

NTNU Samfunnsforskning

Prosjektperiode: 2017–2018

Gjennom case, intervju og dokumentgjennomgang har forskere ved NTNU Samfunnsforskning undersøkt hvordan det jobbes med tiltak mot vold og trusler i NAV.

Konklusjonen er at satsingen mot vold og trusler mot ansatte i NAV har vært vellykket. Tilbakemeldingene fra de ansatte vedrørende satsingen er positive, og igangsatte tiltak er i stor grad gjennomført ute i NAV-kontorene. Tiltakene vurderes som godt tilpasset behovene, og oppmerksomheten på ansattes arbeidssituasjon har økt betraktelig. Samtidig kommer de med en del anbefalinger. Eksempler her er avklaring av håndtering av akutte situasjoner, vurdering av intern organisering i direktoratet og kurs i kommunikasjon og konflikt-demping.

4. Analyser fra NAV

I 2018 har Kunnskapsavdelingen publisert 25 analyser på de ulike fagfeltene NAV forvalter. De fleste av disse analysene er publisert i NAVs analysetidsskrift *Arbeid og velferd*, men det er også publisert tre mer omfattende NAV-rapporter.

Alle våre analyser er å finne på nettsiden nav.no/analyser.

4.1 Analyser i Arbeid og velferd – NAVs analysetidsskrift

Færre på helserelaterte ytelser – friskere befolkning?

Artikkelen undersøker den samlede utviklingen for mottak av helserelaterte ytelser (sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd) i befolkningen mellom 18 og 66 år, fra 2001 til 2017.

Finner at: Fra 2004 til 2010 holdt andelen av befolkningen som mottok en helserelatert ytelse seg stabil på rundt 18 prosent. Etter 2010 har andelen gått ned, og ved utgangen av 2017 var det 16,9 prosent av befolkningen som mottok en helserelatert ytelse.

Andelen som mottar sykepenger har vært relativt stabil siden 2004, og lå ved utgangen av 2017 på 3,7 prosent av befolkningen i alderen 18–66 år. Andelen av befolkningen som mottar arbeidsavklaringspenger har hatt en nedadgående trend siden 2010 og lå på 4,1 prosent ved utgangen av 2017, mens andel med uføretrygd lå på 9,4 prosent.

Implikasjoner: På tross av at vi har fått en eldre befolkning har altså likevel andelen på helserelaterte ytelser gått ned. Det kan tyde på bedre helse i befolkningen eller at det er blitt lettere å være i arbeidslivet med redusert helse. Hadde vi hatt like stor andel mottakere av helserelaterte ytelser på hvert alders-trinn i 2017 som i 2001 hadde andelen mottakere i alt vært 1,1 prosentpoeng høyere enn i dag.

NAV-kontorenes erfaringer med aktivitetsplikt for unge sosialhjelpsmottakere

Artikkelen undersøker NAV-kontorenes bruk av og erfaringer med aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere under 30 år.

Finner at: 40 prosent av NAV-kontorene oppga at de hadde innført aktivitetsplikt minst ett år før lovendringen. 18 prosent av NAV-kontorene svarte at det er blitt mange flere med aktivitetsplikt etter at lovendringen ble innført, mens 23 prosent svarer at det er blitt noen flere. I et flertall av kommunene har det dermed skjedd små endringer, og det kan blant annet sees i sammenheng med at mange allerede praktiserte aktivitetsplikt da loven ble endret.

70–78 prosent av kontorene er helt eller delvis enig i at brukerne oftere kommer seg ut av en passiv tilværelse, at aktivitetsplikt har gitt raskere avklaring og at brukerne oftere deltar i tiltak som gir dem verdifull kompetanse. Mange (40 %) kommuner som allerede praktiserte aktivitetsplikt mente imidlertid at lovendringen har ført til mer byråkrati. Noen NAV-kontor oppga at det var vanskelig å praktisere loven fordi de mangler kommunale tiltak for gruppen.

Har så lovendringen medført at færre i alderen 18–29 år mottar økonomisk sosialhjelp? Samlet sett ligger andelen sosialhjelpsmottakere i aldersgruppen stabilt på omtrent 2,2 prosent, og vi finner ingen tegn på en nedgang ved lovendringen i 2017.

Hvem starter i Kvalifiseringsprogrammet og kommer de i arbeid?

Artikkelen undersøker om sammensetningen til brukergruppen på Kvalifiseringsprogrammet har endret seg over tid og hvordan tilknytningen til arbeidslivet er for de som har avsluttet programmet.

Finner at: Antallet nye deltakere i Kvalifiseringsprogrammet falt fra 2010 til 2014, men har deretter sta-

bilisert seg på i underkant av 4000 nye deltakere per år. I løpet av perioden har andelen utenlandsfødte blant de nye deltakerne økt, samtidig som det har blitt færre unge under 25 år. De som starter i programmet er kjennetegnet av lite arbeidserfaring og lav pensjonsgivende inntekt, og sju av ti har mottatt økonomisk sosialhjelp året før oppstart.

Et hovedmål med Kvalifiseringsprogrammet er at flere i målgruppen skal komme i arbeid. Når vi sammenligner de som begynte i 2010 med de som begynte i 2015 finner vi en positiv utvikling i overgang til arbeid. Det er betydelig flere yrkesaktive etter fullført program, samtidig som færre er registrert som mottakere av arbeidsavklaringspenger eller sosialhjelp.

Andelen som er yrkesaktive uten å motta stønader fra NAV øker over tid etter at programmet ble avsluttet, og gruppen har også en positiv inntektsutvikling. Vi ser samtidig at andelen som mottar AAP øker betydelig.

Implikasjoner: Selv om tidligere forskning viser at kvalifiseringsprogrammet har en positiv effekt på yrkesdeltakelse og inntekt, bekrefter denne analysen at det fortsatt er et mindretall av de som har deltatt i programmet som kommer seg i jobb.

Medmødre tilpasser seg også fedrekvoten

Artikkelen undersøker fordelingen av permisjonstiden blant likekjønnede par, sammenliknet med ulikekjønnede par.

Finner at: Også blant likekjønnede par er det vanligst at den fødende kvinnen tar hele fellesperioden, og det er kun 10 prosent av parene som deler foreldrepengeperioden helt likt. Det er samtidig flere medmødre enn fedre som tar ut mer enn kvoten. Samlet sett tar medmødre i snitt ut 2,5 uker mer av foreldrepengeperioden enn fedre. Kjønnen til mors partner har dermed en klar betydning for delingen av foreldrepengeperioden. Vår analyse viser at denne forskjellen bare i liten grad kan forklares med forskjeller i inntekt eller inntektsfordeling mellom likekjønnede og ulikekjønnede par.

Likekjønnede par tilpasser seg endring i fedrekvoten på samme måte som ulikekjønnede par. Da fedrekvoten ble redusert fra 14 uker til 10 reagerte de to gruppene i gjennomsnitt likt, og både fars og medmors permisjonslengde ble redusert med 3,5 uker. I perioden med 10-ukers fedrekvote stabiliserte medmors gjennomsnittlige uttak seg på rundt 12 uker. Selv om det er 2,5 uker mer enn fedres uttak, er det fortsatt 10 uker fra å være likedelt med mor.

Implikasjoner: Den i paret som har rett på fedrekvoten oppfører seg som oftest likt, enten det er en mann eller en kvinne. Det er kvinnen som føder som oftest benytter hele fellesperioden av permisjonen, uavhengig av om partneren er enn mann eller en kvinne.

Småbarnsmødre over på andre trygdeytelser etter innstramminger i overgangsstønad

Artikkelen undersøker om innstramminger i regelverket for mottak av overgangsstønad har ført til at flere enslige småbarnsmødre mottar andre trygdeytelser, såkalt trygdesubstitusjon.

Finner at: Innstramminger har ført til at andre stønader benyttes for inntektssikring, og da særlig sosialhjelp. Også mottak av dagpenger og sykepenger har økt. Det er særlig blant enslige småbarnsmødre som ikke var i arbeid året før fødsel, at vi finner stor økning i mottak av sosialhjelp. Innstramminger ser også ut til å ha hatt større effekt på enslige småbarnsmødre med flere barn sammenliknet med enslige mødre som kun har ett barn, og blant de eldre småbarnsmødrene. Vi finner ingen effekt på mottak av trygdeytelser blant de innvandrede småbarnsmødrene, men blant de norskfødte har sannsynligheten for å motta sosialhjelp økt med nærmere 70 prosent sammenliknet med 2011.

Uføretrygd og arbeid: Jobber de uføre mer etter reformen i 2015?

Artikkelen undersøker om uførereformen i 2015 har hatt en effekt på hvor mye de uføretrygdde jobber. Innføringen av det nye regelverket for uføretrygd hadde som mål å gjøre det lettere for de uføretrygdde å utnytte en eventuell gjenværende arbeidsevne. Reformen gjennomførte dette ved

blant annet å fjerne den økonomiske risikoen de uføretrygdede hadde hatt ved retur til arbeid.

Finner at: Hovedfunnet i analysen er at de uføretrygdede som allerede arbeidet noe, økte antallet arbeidstimer med omtrent en halv time per uke etter uførereformen, noe som tilsvarer en økning på 2,5 prosentpoeng. Samtidig viser analysen at det nye uføregelverket i liten grad har påvirket hvor stor andel av de uføretrygdede som jobber. Denne andelen ligger på om lag 5 prosent for 100 prosent uføretrygdede og 75 prosent for gradert uføre, både før og etter reformen.

Effekten av uførereformen varierer med alder, kjønn og uføregrad. Analysen indikerer at effekten har vært størst for unge, 100 prosent uføretrygdede menn, som har økt sin arbeidsmarkedsdeltakelse med 3,1 prosentpoeng. Denne gruppen jobber 2,8 arbeidstimer mer per uke i snitt etter reformen. Totalt sett viser analysen at de uføretrygdede i større grad bruker sin gjenværende arbeidsevne etter uførereformen i 2015.

Hvem har nedsatt arbeidsevne, men ikke rett til arbeidsavklaringspenger?

Artikkelen undersøker hva som kjennetegner gruppen som er registrert hos NAV med nedsatt arbeidsevne, men som ikke mottar arbeidsavklaringspenger (AAP). I februar 2018 gjaldt dette 46 300 personer.

Finner at: Sammenlignet med de som har AAP, tilhører disse personene uten AAP i større grad de yngste og eldste aldersgruppene. Det er også et flertall av menn, og det er flere med innvandrerbakgrunn. I perioden etter 2010 har det særlig vært vekst i antallet som mottar sosialhjelp eller står uten en ytelse blant de som er registrert med nedsatt arbeidsevne, noe som trolig henger sammen med at andelen med innvandrerbakgrunn har økt kraftig.

Når vi tar vekk de som begynner å motta AAP, uføretrygd eller kommer i jobb i etterkant av andre kvartal 2016, står vi igjen med 21 000 personer som er registrert med nedsatt arbeidsevne i minst 6 måneder uten overgang til de nevnte ytelser eller arbeid. Det er særlig unge, innvandrere og menn som er registrert i denne gruppen såpass lenge, og mange

mottar sosialhjelp. Den høye innvandrerandelen kan tyde på at språk kan være en utfordring, og muligens også mangel på utdanning.

Implikasjoner: Det kan være grunn til å se på hvilke typer tiltak NAV kan tilby for å hjelpe denne gruppen over i arbeid.

NAV's støtteordninger for syke barn – hva vet vi om barna og deres foreldre?

Artikkelen undersøker hva vi vet om de som har mottatt pleiepenger eller hjelpestønad før ny pleiepengeordning ble innført, og hva vi kan forvente av endringer som følge av reformen.

Finner at: Til og med september 2017 ble pleiepenger primært gitt til to grupper foreldre: de med barn under 12 år innlagt i helseinstitusjon eller behandlet poliklinisk i sykehus, og de med barn under 18 år med en livstruende eller annen svært alvorlig sykdom eller skade. Hjelpestønad gis til barn som har et varig omsorgs- og pleiebehov som er større enn friske barn i samme alder har. Pleiepenger ytes oftest for de yngste barna. To av tre barn er under 7 år. Tilstander som oppstår før, under og den første uken etter fødsel er den vanligste diagnosen og gjelder nesten 30 prosent av barna. Barn med svulster har de mest langvarige pleiepengeperiodene. Ett av fire barn med pleiepenger har også hjelpestønad. Blant barn og unge med hjelpestønad er psykiske lidelser og adferdsforstyrrelser vanligst, over 40 prosent har denne typen lidelser.

Implikasjoner: Pleiepengeordningen har så langt vært en ordning for relativt få. Det nye regelverket forventes imidlertid å medføre langt flere brukere enn tidligere. Særlig blant barn i alderen 12–18 år med psykiske lidelser antas pleiepengebruken å øke.

Regler, fornuft og følelser – hva påvirker foreldres deling av permisjonstiden?

Artikkelen undersøker hva mødre og fedre legger vekt på når de fordeler foreldrepermisjonsperioden mellom seg. Vi ser også på hvordan ulike kjennetegn ved foreldrene, blant annet inntekt, utdanning og type jobb, påvirker denne fordelingen.

Finner at: Dersom mor har lang høyere utdanning og jobber i offentlig sektor, fører det til en likere fordeling av foreldrepermisjonsperioden. Bakgrunn fra land utenfor Norden, særlig Øst-Europa, førte til en mindre lik fordeling av foreldrepermisjonen mellom mor og far. Det var betydelige forskjeller i hvordan foreldrene deler permisjonstiden mellom seg etter hvilken næring mor jobbet i. Om mor jobbet innen finans, offentlig forvaltning, jordbruk/fiske, transport/kommunikasjon og undervisning har mor og far en likere fordeling av foreldrepermisjonen enn om mor jobber innenfor helse og sosial.

For både mødre og fedre var de to viktigste hensynene å være sammen med barnet så lenge som mulig og at barnet etablerer et tett forhold til begge foreldrene. Rekkefølgen var forskjellig, det første var viktigst for mødrene og det andre var viktigst for fedrene. Minst 80 prosent av foreldrene mente likevel at begge disse to hensynene hadde stor eller noe betydning. Det tredje viktigste hensynet var at det er viktig å benytte de lovfestede rettighetene, i overkant av 75 prosent la vekt på dette. I tillegg la litt under halvparten av foreldrene vekt på at det var vanskelig for mor å kombinere jobb med amming, og rundt 40 prosent oppga at de ville tape økonomisk på at far var hjemme lenger.

De hensynene som er viktigst har betydning for hvor mye permisjon far tar ut. Mors ønske om å være sammen med barnet lengst mulig var forbundet med en mer ulik fordeling, selv kontrollert for de andre forholdene som nevnt.

Bidro regelendringen i 2016 til at arbeidsgivere kaller permitterte raskere tilbake til jobb?

Artikkelen undersøker hvordan endringer i permitteringsregelverket påvirker sannsynligheten for når permitterte kommer tilbake i jobb. Det ses på effektene av den siste utvidelsen av permitteringsregelverket, som trådte i kraft 1. juli 2016. Den maksimale perioden en arbeidstaker kunne være permittert ble da utvidet fra 32 til 52 uker. Arbeidsgiver skulle betale lønn til den permitterte de første 10 dagene, men det ble også innført en ny arbeidsgiverperiode på 5 dager etter 30 uker med dagpenger.

Finner at: Det er tydelig at sannsynligheten for overgang til arbeid endres med permitteringsregelverket, noe som også er hensikten. Vi har i tidligere studier funnet at utvidelse av maksimal permitteringsperiode forlenger tiden permitterte er arbeidsledige. Utvidelsen skulle slik sett trekke i retning av at de permitterte gikk lenger ledig. Vi finner likevel at sannsynligheten for retur til jobb, og særlig til tidligere arbeidsgiver, øker markant når arbeidsgivers andre betalingsperiode inntreffer i uke 33. Det er sannsynlig at det er arbeidsgivers plikt til å betale lønn i uke 33 som er årsaken, siden vi ikke finner tilsvarende endringer i sammenligningsgruppen.

Vekst i uføretrygding blant unge

Artikkelen undersøker hvordan uføretrygding av unge har utviklet seg fra 1992 til i dag.

Finner at: En høy, og stadig økende andel unge mottar helserelaterte ytelser over lengre tid. Antall varig uføretrygdede under 30 år er fordoblet siden 2006. Den sterke veksten skyldes en kombinasjon av endringer i regelverk, helse og demografi.

Sterk økning i befolkningen i alderen 18–29 år siden 2006 gir en vekst på 20 prosent i andelen unge uføretrygdede i befolkningen. Etter vår definisjon har andelen uføretrygdede under 30 år økt ganske jevnt fra 0,8 prosent av befolkningen i 1992 til 1,7 prosent i 2016. Den viktigste faktoren bak denne veksten er en stadig økende uføretrygding av 18-åringene, noe som ser ut til å skyldes flere barn og unge med alvorlige psykiske lidelser. Uføreandelen i aldersgruppen 18–29 år i 2016 ville vært litt over 1,4 prosent i stedet for 1,7 prosent dersom tilgangsraten for 18-åringene ikke hadde økt etter 2000, og alt annet ellers var likt.

Den andre viktige faktoren bak veksten i unge uføre er skiftende regelverk for varighet i de midlertidige helserelaterte ytelsene. Reguleringen startet i 1993, og medførte i perioder et økende press for tidligere avklaring mot uføretrygd. Flere fikk uføretrygd før de fylte 30 år. Ved innføringen av arbeidsavklaringspenger ble den samlede tiden begrenset til fire år, med mulighet for forlengelse. Reformen fra 1. januar 2018 reduserte tiden til tre år, men med mulighet for forlengelse i to år.

Implikasjoner: Når det i tillegg ser ut til at veksten i uføretrygdingen av 18-åringer fortsetter, er det all grunn til å vente et økende antall uføretrygdete under 30 år i årene som kommer.

Utviklingen i pensjonering og sysselsetting blant seniorer

Artikkelen undersøker forventet yrkesaktivitet og pensjoneringsalder i befolkningen.

Finner at: Mange flere kombinerer arbeid og pensjon enn for noen år siden, og det er ofte ikke samsvar mellom når folk tar ut pensjon og når de slutter i arbeid.

En 50-åring kunne i 2017 forvente å være yrkesaktiv i ytterligere 11,9 år på fulltid. Dette er en økning på 0,2 år fra 2016 og 2,3 år fra 2001. Veksten i levealder ved 50 år etter 2001 er til sammenligning 2,9 år, og viser at folk over 50 år har tatt ut det meste av økningen i forventet levealder i form av økt yrkesaktivitet.

Yrkesaktiviteten for de over 50 år er nå den høyeste den har vært i tiden etter 2000, og sannsynligvis den høyeste noensinne.

Gjennomsnittlig avgangsalder var 65,6 år i 2017. Det er en økning på 1,9 år fra 2001. Forventet pensjoneringsalder ved fylte 50 år var i 2017 62,8 år. Det er ned 0,1 år fra 2016 og 0,9 år lavere enn i 2010. Langt flere arbeidet samtidig med at de tok ut pensjonen i 2017 enn før pensjonsreformen i 2010.

Implikasjoner: I IA-avtalen er et av målene at forventet yrkesaktivitet etter fylte 50 år skal forlenges med tolv måneder fra 2009 til 2018. Økningen til og med 2017 er tilnærmet 12 måneder. Målet er dermed nådd ett år før tiden.

Gradert sykmelding – økt gradering, stabil varighet

Artikkelen undersøker utviklingen i bruk av gradert sykmelding i perioden 2002–2016. Det ses blant annet på når i sykefraværet graderingen starter, hvilken sykmeldingsgrad som benyttes, og hvordan utviklingen i varighet i perioden henger sammen med endringene i graderingsmønsteret.

Finner at: Andelen med gradert sykmelding er langt på vei fordoblet de siste femten årene, og halvparten av sykepengetilfellene som startet i 2016 var graderte. Veksten var størst fra 2003 til 2005 (13 prosentpoeng), men det var en nesten like stor økning fra 2009 til 2016 (12 prosentpoeng). En fjerdedel går fra gradert til full sykmelding («avgraderes»), og denne andelen har vært nokså stabil i løpet av perioden.

Graderingen skjer tidligere i sykefraværet enn før, og de fleste med gradert sykmelding fikk gradering allerede fra første fraværsdag eller senere i arbeidsgiverperioden på 16 dager.

Den gjennomsnittlige varigheten av sykepengetilfellene har vært nokså stabil i perioden med økende bruk av gradering. Sannsynligheten for å bli friskmeldt var lavere i 2016 enn i 2005 de første månedene med sykepenge, men høyere mot slutten av sykepengeperioden, samtidig som den gjennomsnittlige varigheten var på samme nivå i de to årene.

Implikasjoner: Funnene utelukker ikke at gradering kan bidra til redusert varighet i en del tilfeller, men det må i så fall også bety at varigheten øker i andre tilfeller. Gradert sykmelding gir imidlertid lavere sykefravær ved at restarbeidsevnen i større grad utnyttes, og innføringen av aktivitetskravet har sannsynligvis ført til færre sykefraværstilfeller.

Geografisk og yrkesmessig mobilitet blant arbeidsledige

Artikkelen undersøker hvordan geografisk og yrkesmessig mobilitet varierer mellom ulike grupper av arbeidsledige som mottar dagpenger.

Finner at: Sannsynligheten for både geografisk og yrkesmessig mobilitet øker når dagpengeperioden nærmer seg slutten. Flytting er den typen mobilitet som benyttes minst, og som i størst grad utsettes til dagpengeperioden går mot slutten. Arbeidsledige er mer mobile når arbeidsledigheten er høy. Samtidig som det er lav sannsynlighet for å flytte, viser de arbeidsledige stor fleksibilitet når det gjelder pendling og spesielt yrkesmessig mobilitet. Mange begynner å jobbe i et annet yrke enn det de hadde før de ble ledige.

De som har ektefelle og barn bytter i større grad yrke, mens de i mindre grad pendler og flytter. Høy utdanning og inntekt før man ble ledig gir økt sannsynlighet for geografisk og yrkesmessig mobilitet. Det kan henge sammen med at de taper mer økonomisk på å være uten jobb, og har flere jobber å velge mellom enn de som har lite utdanning og lav inntekt.

Implikasjoner: Høy yrkesmessig mobilitet og vilje til pendling kan vise seg å være en viktig egenskap ved den norske arbeidsstyrken, for eksempel i møte med framtidig automatisering og digitalisering.

Flere eldre innvandrere på sosialhjelp etter kutt i supplerende stønad

Artikkelen undersøker konsekvensene av innstramningen i supplerende stønad til eldre i 2016. Stønaden skal være et alternativ til sosialhjelp for eldre personer som har lav eller ingen alderspensjon. De fleste som mottar supplerende stønad er innvandrere.

Personer som har kommet til Norge gjennom familiegjenforening med barn, barnebarn, nevøer eller nieser, mistet retten til stønaden i 2016. Begrunnelsen var blant annet at familien kunne forsørge dem. Ved søknad om familiegjenforening stilles det krav om såkalt forsørgingsgaranti. Et viktig spørsmål er i hvor stor grad de som mistet stønaden synes å klare seg selv. For å undersøke dette studerer vi bruken av sosialhjelp.

Finner at: Vi anslår at 500–700 personer mistet rett til stønaden, 15–21 prosent av det totale antallet mottakere. Et stort flertall var kvinner. Gjennomsnittsalderen var 78 år og en tredjedel var 80 år eller eldre. Vi fant økt bruk av økonomisk sosialhjelp blant de som tidligere hadde rett til supplerende stønad. Basert på en analyse av et utvalg på 468 personer, anslår vi at omkring halvparten mottok økonomisk sosialhjelp i løpet av 2016.

Implikasjoner: Supplerende stønad er en statlig ordning, mens sosialhjelp er en kommunal stønad. Hvis sosialhjelp anvendes i et visst omfang, så vil besparelser på statlige budsjetter oppveies av økte utgifter på kommunale budsjetter.

AFP i privat sektor – endringer i mottak av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd

Artikkelen undersøker hvordan endrede regler for avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor fra 2011 har påvirket hvor mange som mottar uføretrygd og arbeidsavklaringspenger (AAP) i aldersgruppen 62–66 år.

Finner at: Andelen yrkesaktive 61-åringere som mottar uføretrygd eller AAP i aldersgruppen 62–66 år har gått vesentlig ned både i privat og offentlig sektor. Totalt har denne andelen gått ned fra rundt 13 prosent for personer født i 1943 til rundt 8 prosent for personer født i 1951. Eneste undergruppe der andelen har økt, er blant ansatte i private AFP-bedrifter som ikke fyller vilkåret for å ta ut alderspensjon med AFP som tillegg fra fylte 62 år.

Blant ansatte i private AFP-bedrifter som oppfyller vilkåret for å ta ut pensjon fra 62 år, har andelen med arbeidsavklaringspenger og uføretrygd gått ned om lag like mye som i offentlig sektor. Denne gruppen omfatter hovedtyngden av ansatte i private AFP-bedrifter.

Implikasjoner: Vi kan dermed avkrefte hypotesen om at AFP-reformen skulle føre til økt press på de helserelevante trygdeytelsene. Nedgangen i andelen med uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger etter fylte 62 år har trolig sammenheng med underliggende trender som bedre helse, høyere utdanningsnivå, bedre fysisk arbeidsmiljø og mer positive holdninger til seniorer i arbeidslivet. Samtidig er det etter pensjonsreformen flere som har fått adgang til å ta ut alderspensjon fra 62 år, noe som også har bidratt til nedgangen.

Kjønnsforskjeller i sykefraværet øker når par får barn

Artikkelen undersøker om det å få barn fører til økt sykefravær og økte kjønnsforskjeller i sykefraværet. Vi sammenligner sykefraværet til førstegangsfødende kvinner og deres samboere, før og etter fødsel.

Finner at: Sykefraværet for både menn og kvinner øker betydelig etter at de er blitt foreldre. Det øker med 0,6 prosentpoeng (20 prosent) for menn 2–5 år etter fødsel, og med 2,2 prosentpoeng (47 prosent) for kvinner. Det gir en økning i kjønnsforskjellene i

sykefravær på 1,6 prosentpoeng (72 prosent) i disse 4 årene etter fødsel. Kjønnsforskjellen i sykefravær er størst 2–5 år etter fødsel, og avtar deretter noe.

Artikkelen finner videre at det i hovedsak er lengden på fraværene som øker etter fødsel. Det er bare en svak økning i andelen kvinner med legemeldte fravær. Det er en sterk økning i depresjon, som kan være fødselsdepresjon. Det er også en klar økning i ulike psykiske plager og ryggplager. Fødselsskader eller et nytt høyrisiko svangerskap bidrar også til å øke sykefraværet når mødrene returnerer til jobb.

Mål- og resultatstyring i NAV – kan det bidra til å få flere personer med nedsatt arbeidsevne i arbeid?

Artikkelen undersøker om god score på NAVs mål- og resultatindikatorer gir høyere sannsynlighet for å nå NAVs hovedmål om flere i arbeid og færre på trygd. Nærmere bestemt om det som regnes som gode score på «aktivitetsindikatorer» har sammenheng med høyere overgang til arbeid for NAVs brukere med nedsatt arbeidsevne. Grunnet for analysen er målstyringsdata for 437 NAV-kontor i perioden 2012 til 2015, samt litteratur om målstyringsteori og NAVs tilpasning til denne.

Finner at: Det er ingen statistisk signifikante sammenhenger mellom det som regnes for gode score på aktivitetsindikatorer og høy overgang til arbeid for brukere med nedsatt arbeidsevne. Sammenhengen blir svakt negativ når vi kontrollerer for andre kontorinterne forhold, samt økonomiske og demografiske forhold ved kommunen.

Implikasjoner: Det betyr at NAV-kontorene med høy score på aktivitetsindikatorer i snitt har litt færre brukere som går til arbeid. Artikkelen diskuterer mulige måter å imøtekomme disse funnene på innenfor dagens målstyringsregime, men inviterer også til en bredere faglig debatt rundt dagens system for mål- og resultatstyring i NAV.

NAVs bedriftsundersøkelse 2018

Artikkelen undersøker: En gang per år gjennomfører vi en surveyundersøkelse ut mot et stort utvalg

av virksomhetene i Norge. Hensikten med undersøkelsen er å få en god oversikt over etterspørselssiden på arbeidsmarkedet. I 2018 var det 13 781 (70 av de spurte) virksomheter som sendte inn svar, og på bakgrunn av disse svarene estimerte vi sysselsettingsforventninger og mangel på arbeidskraft for landet som helhet, for de enkelte fylkene, samt for ulike næringer og yrker.

Finner at: Våren 2018 estimerte vi mangelen på arbeidskraft til 44 400 personer. Dette er 10 600 høyere enn for et år siden. Mangelen på arbeidskraft er størst innenfor eiendomsdrift, forretningsmessig og faglig tjenesteyting. I denne næringen ble mangelen estimert til 12 800 personer. Det var også høy mangel innen helse- og sosialtjeneste med 10 200 personer. Resultatene viser at sysselsettingsforventningene samlet lå på samme nivå som i 2017, som er en del høyere enn de foregående årene. Det ble forventet en sysselsettingsvekst i samtlige fylker i 2018. Informasjon og kommunikasjon var næringen med høyest nettoandel bedrifter som ventet sysselsettingsvekst i perioden vår 2018–vår 2019. Industriedriftene var også mer optimistiske enn året før.

4.2 NAVs rapportserie

NAV-ytelsene frem mot 2060

NAV-rapport nr. 1–2018

Rapporten undersøker hvordan bærekraften til velferdsordningene gjennom NAV vil kunne utvikle seg frem mot 2060. Bærekraften for de offentlige finansene i Norge er i stor grad avhengig av hvor mange som deltar i arbeidslivet og hvor mange som står utenfor. Velferdsordningene gjennom NAV utgjør over en tredjedel av statsbudsjettet, og endringer i befolkningssammensetningen vil være den viktigste driveren for utviklingen fremover.

Finner at: Velferdsordningene gjennom NAV utgjorde 16 prosent av bruttonasjonalprodukt (BNP) for fastlands-Norge i 2016. I 2060 anslår vi at andelen vil øke til mellom 17 og 20 prosent. Andelen øker mest i alternativet med lav befolkningsvekst, og minst i alternativet med høy befolkningsvekst. Målt

i forhold til BNP for 2016, tilsvarer det en utgiftsøkning på mellom 22 og 92 milliarder kroner.

Den viktigste utgiftsdriveren er alderspensjon, og nesten hele utgiftsveksten fremover vil komme her.

NAVs hovedmål sett fra NAV-kontoret – En kvantitativ analyse av overgang til arbeid

NAV-rapport nr. 2–2018

Rapporten undersøker i hvilken grad aktivitetsindikatorer som benyttes i målekortsystemet og andre kjennetegn – som egenskaper ved NAV-kontoret og arbeidsmarkedet i kommunen – påvirker overgang til arbeid for brukere med nedsatt arbeidsevne.

Først ser vi på i hvilken grad indikatorer som måler aktiviteter ved NAV-kontoret korrelerer med økt overgang til arbeid. Deretter undersøker vi om sammenhengene er til stede når vi kontrollerer for sammensetningen av brukere, kjennetegn ved kommunen og kjennetegn ved NAV-kontoret; faktorer som setter rammer for NAV-kontoret.

Finner at: Når vi kontrollerer for de faktorene som NAV-kontoret ikke har kontroll over, finner vi at noen forhold, slik som «ryddighet» i saksbehandling og tettere grad av oppfølging, korrelerer med økt overgang til arbeid for brukerne. Videre ser vi at høyt sykefravær blant de ansatte i NAV-kontoret fører til redusert overgang til arbeid for brukerne og at overgangen til arbeid er høyere for brukerne i de større NAV-kontorene enn i de små, alt annet likt. Andre indikatorer, slik som registrert arbeidsgiverkontakt, viser ingen statistisk signifikant sammenheng med overgang til arbeid. Det kan henge sammen med hvordan arbeidsgiverkontakt registreres og måles i denne indikatoren.

De faktorene som betyr mest for overgang til arbeid er som forventet tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft, og alderssammensetningen i befolkningen.

Implikasjoner: Det kan være frustrerende å ha dårlige resultater på den viktigste resultatindikatoren, «overgang til arbeid», når det er forhold NAV-kontoret ikke

har kontroll på som har størst innvirkning på resultatet. Fordi mange NAV-kontor er små, er risikoen for å få veldig vilkårlige resultater på indikatorene stor. Kombinert med at faktorer som NAV-kontoret ikke har kontroll over påvirker mye, så vil indikatorer i liten grad fortelle om arbeidet de gjør øker eller reduserer overgang til arbeid. Det kan være uheldig for hva man på NAV-kontoret velger å legge vekt på og bruke ressurser på. Dersom man skal benytte resultatindikatorer i styringen av NAV, kan det derfor være grunn til å vurdere om man også bør korrigere for faktorer som NAV-kontoret ikke har kontroll over.

Lavinntekt og levekår i Norge. Tilstand og utviklingstrekk – 2018

NAV-rapport nr.3–2018

Rapporten undersøker tilstanden på fattigdoms- og levekårsområdet i Norge. Analysene er hentet fra SSBs statistikkbank; KOSTRA-data og utvalgte statistikk-kjøringer fra SSB.

Finner at: Andelen med lavinntekt har økt de siste årene, selv om økningen har vært mer beskjeden det siste året. Når vi ser på utviklingen i andelen med vedvarende lavinntekt, det vil si gjennomsnittsinntekten i en treårsperiode, har andelen med lavinntekt økt fra 7,7 prosent i 2011 til 9,4 prosent i 2016, når vi benytter EUs lavinntektsgrense, (EU-60). Økningen i andelen med lavinntekt har sammenheng med økt innvandring. Andelen med lavinntekt blant de over 67 år har falt de siste årene, og i 2016 var andelen med lavinntekt i denne aldersgruppa for første gang lavere enn gjennomsnittet i befolkningen. Andelen med lavinntekt har økt blant enslige forsørgere og blant mottakere av arbeidsavklaringspenger, sosialhjelp og uføretrygd fra NAV. Personer med lavinntekt har oftere har dårlig helse, bor oftere alene og har mindre sosial kontakt enn de som ligger over lavinntektsgrensen.

I 2017 mottok 1,7 prosent av befolkningen økonomisk sosialhjelp, en økning på 0,1 prosentpoeng fra 2016. Innvandrere utgjorde nesten 52 prosent av alle sosialhjelpsmottakere i yrkesaktiv alder.

Selv om Norge er et av landene med minst ulikheter i verden, ser vi likevel at inntektsforskjellene har økt de senere årene. En viktig forklaring til dette er at inntektsveksten har vært sterkest for de med høyest inntekter, mens veksten har vært mer beskjeden for de nederst i inntektsfordelingen. Økt innvandring har bidratt til økte inntektsforskjeller, men også økte kapitalinntekter for de som ligger øverst i inntektsfordelingen.

Over 80 prosent bor i egen eid bolig. Denne andelen har holdt seg relativt stabil siden 1980-tallet. Selv om stadig flere har trygge og stabile boforhold, ble likevel 122 000 personer, eller 45 000 husstander, regnet som vanskeligstilte på boligmarkedet i 2011. Den økonomiske utviklingen de seneste årene har gjort at samfunnsskapte årsaker til økonomiske problemer hos privatpersoner ikke er like fremtredende som før. Problemer knyttet til for høyt forbruk og forbrukskreditt synes derimot å være på fremmarsj. Det er grunn til å anta at både inntektsutryggheten og opptak av lån vil øke fremover. Basert på målingene var det 370 000 personer over 20 år som opplevde å ikke ha økonomisk trygghet i 2017.

Rapporten har også et eget kapittel om deltakerne i kvalifiseringsprogrammet, samt et kapittel hvor vi presenterer ulike virkemidler for å bekjempe fattigdom.

Utviklingen på arbeidsmarkedet – NAVs arbeidsmarkedsprognose

Artikkelen undersøker: NAVs prognose for utviklingen på arbeidsmarkedet utarbeides tre ganger i året. I prognosen lages anslag for ledighetsutviklingen, sysselsettingsutviklingen og utviklingen i økonomien for øvrig. Bak prognosene ligger et omfattende analysearbeid basert på SSBs KVARTS-modell, samt analyser av NAVs egne statistikker. Artiklene oppsummerer også utviklingen på arbeidsmarkedet slik tittelen tilsier.

Finner at: I den siste prognosen som ble utarbeidet i 2018 viser vi at arbeidsmarkedet har bedret seg siden begynnelsen av 2017. Etter hvert som det ble høyere vekst i fastlandsøkonomien tok også sysselsettingen seg opp, og antallet registrerte helt ledige og arbeidssøkere som deltar på tiltak falt med 14 000 i løpet av fjoråret. Ledigheten falt mest på Sør- og Vestlandet og blant personer med yrkesbakgrunn innen ingeniør- og ikt-fag. Norge er nå inne i en moderat oppgangskonjunktur som vi venter vil fortsette de neste årene. Dette vil bidra til at sysselsettingen tar seg videre opp, men også til at antall personer i arbeidsstyrken fortsetter å øke framover. Vi venter derfor en svak nedgang i den registrerte ledigheten fram til 2020. Vi anslår at antallet helt ledige vil bli 65 000 i gjennomsnitt i år, noe som tilsvarer 2,4 prosent av arbeidsstyrken. Videre venter vi at antallet helt ledige vil ligge på 64 000 i gjennomsnitt i 2019 og på 63 000 i 2020, som tilsvarer henholdsvis 2,3 og 2,2 prosent av arbeidsstyrken.

5. Planer for 2019

NAV er en organisasjon i stadig utvikling. Omfattende endringsprosesser – som digitalisering av tjenestene og utvikling av NAV-kontor – innebærer at FoU-virksomheten også må endre seg for å dekke kunnskapsbehov og legge grunnlag for en kunnskapsbasert tjeneste- og politikikutvikling på arbeids- og velferdsområdet.

I 2019 skal *Langsiktig plan for FoU og evaluering i Arbeids- og velferdsetaten* revideres, og i den forbindelse gjennomgår FoU-seksjonen hvordan de ulike virkemidlene har fungert. Denne gjennomgangen vil danne grunnlag for forslag til ny plan. Den nye planen skal beskrive målene for NAVs FoU-virksomhet i neste planperiode, samt gi en oppdatert oversikt over hvilke virkemidler vi vil bruke for å nå dem. Den vil også beskrive områder hvor NAV har særlige kunnskapsbehov i form av tematiske satsningsområder.

Vi vil fortsette arbeidet med å øke kvalitet og relevans i forskningen på NAV og NAV-relevante problemstillinger. Dette handler om å jobbe frem egnede forskningsspørsmål og gode beskrivelser av kunnskapsbehov, om å kommunisere disse til forskningsmiljøer og samarbeidspartnere, og om å finne nye, egnede måter å innhente kunnskap på.

Videre vil vi utforske muligheter for å fange opp lovende praksis i organisasjonen, for eksempel gjennom å utvikle modeller for å identifisere god praksis ved NAV-kontor og gjøre den til gjenstand for utprøving og evaluering.

I tillegg til at vi vil videreføre samarbeid med forskningsmiljøene om formidling av funn og resultater fra forskningen NAV finansierer til interne og eksterne målgrupper, vil vi fortsatt satse på økt samarbeid med fagavdelinger og fylkesledd om å legge til rette for at kunnskap tas i bruk i organisasjonen.

© NAV april 2019

Publisert av

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Postboks 5, St. Olavs plass
0130 Oslo

Rapporten er tilgjengelig på www.nav.no/fou.

NAV Kunnskap

